

OCZYSZ- CZALNIA Raport

Wstęp

Szanowni Państwo,
oddajemy w Państwa ręce raport podsumowujący dotychczasowy dorobek prowadzonego przez Laboratorium „Więzi” projektu OCZYSZCZALNIA. Sercem raportu jest grafika, która przedstawia proces rozwoju naszego projektu, obejmująca różnorodne działania, jakie złożyły się na całość OCZYSZCZALNI. Serce raportu pozwoli Państwu zorientować się w tematach naszych dyskusji i, dzięki odnośnikom do numerów stron, wyszukać w dalszej części raportu te wątki, które Państwa najbardziej zainteresują.

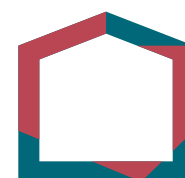
AUTORZY RAPORTU

Jacek Cichocki koordynator OCZYSZCZALNI

Bartosz Bartosik sekretarz Laboratorium „Więzi”

OPRACOWANIE GRAFICZNE

Marcin Kiedio www.kiedio.pl

CZYM JEST OCZYSZCZALNIA

Projekt OCZYSZCZALNIA jest, prowadzonym według nowatorskiej metody, procesem refleksji nad ważnymi dla Polski problemami. Punktem wyjścia tego procesu – rozpoczętego jesienią 2017 r. – było przekonanie, że na wyzwania współczesności nie da się odpowiedzieć nawet najbardziej przenikliwą opinią uznanego eksperta lub zespołu ekspertów, ale należy taką refleksję uzupełnić o inne perspektywy profesjonalne, światopoglądowe i pokoleniowe. Dlatego przygotowując OCZYSZCZALNIĘ staraliśmy się opracować metodę, która pozwoli zminimalizować ryzyko wynikające z braku dostatecznie różnorodnych perspektyw.

METODA OCZYSZCZALNI

1

Różnorodność form refleksji

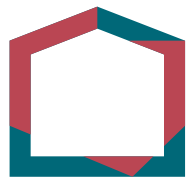
Aby zapewnić procesowi dynamikę i wyzwolić jak największy potencjał z grona uczestników postanowiliśmy czerpać zarówno z formuły wystąpień eksperckich, jak i dyskusji, refleksji warsztatowej i seminaryjnej. Główną osią projektu były całodzienne, kameralne spotkania z udziałem ok. 30 osób, odbywające się na mazowieckiej wsi w ośrodku Stodoła Wszystkich Świętych zwana Oczyszczalnią, od którego zaczerpnęliśmy nazwę naszego projektu. Istotne było odcięcie się od dużych miast i stworzenie możliwie jak najprzyjaźniejszych warunków do otwartej, twórczej rozmowy. Pierwsza część spotkania miała na celu wprowadzenie uczestników w temat i zainspirowanie ich różnorodnością ujęć. W drugiej części poprzez animowane rozmowy mogli oni – najpierw w mniejszych grupach, a później w gronie wszystkich uczestników – podzielić się swoją refleksją.

Na różnych etapach OCZYSZCZALNI stosowaliśmy również metody warsztatowe, aby – z jednej strony – poszukać powiązań pomiędzy refleksjami i rekomendacjami wypracowanymi na spotkaniach, a z drugiej strony po to, by pogłębić, poszczególne omawiane wątki. Podczas seminariów, organizowanych w odpowiedzi na rozpoznane wyzwania, poszukiwaliśmy praktycznych rekomendacji dla państwa polskiego.

2

Różnorodność uczestników

Ponieważ światopogląd ekspertów może mieć wpływ na głoszone przez nich postulaty, zapraszaliśmy do rozmowy osoby o rozmaitych poglądach, umocowane w różnych ośrodkach myśli. Ale eksperckość w danej dziedzinie może wiązać się również z niedostrzeganiem lub niedocenianiem innych czynników wpływających na ocenę danego zjawiska. Dlatego prosiliśmy o refleksję również osoby tylko ogólnie zainteresowane danym problemem, ale wnoszące nowe, inne perspektywy: zawodowe (ludzie kultury, biznesu, dziennikarze, urzędnicy, sa-

morządowcy), pokoleniowe oraz związane z miejscem zamieszkania (szukaliśmy osób działających lokalnie, poza Warszawą i innymi dużymi ośrodkami). **Zderzenie różnych perspektyw wybijało z utartych ścieżek myślowych, prowadziło do odrzucenia hermetyczności refleksji i zachęcało do spojrzenia na problem świeżym okiem.** Jednym z kryteriów w doborze uczestników, a zwłaszcza prelegentów na poszczególnych spotkaniach, było wykorzystanie aktualnego dorobku intelektualnego i literackiego.

3

Synteza w gronie stałych uczestników

W każdym spotkaniu, oprócz zapraszanych Gości, brała udział grupa stałych uczestników w liczbie ok. 10–12 osób. Pozwoliło to zachować ciągłość procesu, ale również ułatwiło przeprowadzenie syntezy wniosków z poszczególnych spotkań.

4

Pozbycie się założeń wstępnych i zwinne planowanie

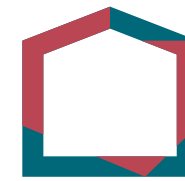
Tak jak w naukach empirycznych nastawienie i hipotezy badacza mogą mieć wpływ na osiągnięte wyniki, tak w refleksji społecznej sam sposób postawienia problemów i zdefiniowania procesu może wpływać na rezultaty tej refleksji. Aby zminimalizować ten wpływ, **postanowiliśmy w OCZYSZCZALNI pozbyć się – na ile to możliwe – wstępnych założeń co do końcowych celów i efektów naszego projektu.** Nie zakładaliśmy z góry konkretnego kształtu i formy raportu, nie rozpisywaliśmy tematyki wszystkich spotkań, ani nawet nie zakładaliśmy konkretnej ich liczby. **Uznaliśmy, że naszym głównym zadaniem będzie wprawienie procesu w ruch, a następnie czerpanie z jego owoców.**

Wiąże się z tym metoda zwinnego planowania, inspirowana dorobkiem nowych technologii, w których niezwykle tempo zmian i innowacji nie pozwala prowadzić długoterminowych projektów według z góry założonego planu. Zwinne planowanie pozwala na bieżąco reagować na zaistniałe sytuacje i stwarza możliwość adaptacji do zmieniających się czynników zewnętrznych.

5

Reguła dyskrecji

Spotkania w ramach OCZYSZCZALNI odbywały się według reguły Chatham House. Jej celem jest zapewnienie uczestnikom swobody wypowiedzi poprzez rezygnację z bezpośredniego cytowania słów padających podczas seminariów poza ich kontekstem. Nie oznacza to jednak, że nasz projekt nie miał rezonować poza nim samym. Zachęcaliśmy uczestników, żeby wiedzę i doświadczenie zdobyte w OCZYSZCZALNI wykorzystywali w swoim codziennym życiu i pracy zawodowej z zastrzeżeniem wspomnianej reguły dyskrecji. Nasz projekt stał się dzięki temu inspiracją dla wielu innych wydarzeń kulturalnych i medialnych.

6

Wieloetapowość każdego spotkania

Aby seminaria OCZYSZCZALNI zostawiały po sobie trwalszy ślad niż tylko miłe wspomnienia z wyjazdu na mazowiecką wieś, każde spotkanie poprzedzone było konsultacjami, a po zakończeniu seminarium następowała synteza jego dorobku. W ramach przygotowań i zapraszania uczestników opracowywaliśmy materiały wstępne, poświęcone wybranym wątkom związanym z danym tematem. Składały się na nie związane informacje i infografiki, pomagające nadać naszym spotkaniom istotny kontekst i stanowiące dobrą bazę do dalszej refleksji. Z kolei wystąpienia prelegentów oraz wnioski z warsztatowych i dyskusji panelowych były redagowane i przesyłane uczestnikom w formie podsumowania.

7

Pogłębienie kluczowych wątków

Na całość projektu składa się cykl wydarzeń, zapoczątkowany szerokim zarysowaniem wątków do namysłu, w kolejnym etapie analizowaliśmy i łączyliśmy te wątki w problemy węzłowe, a na końcu szczegółowo pogłębiliśmy wybrane zagadnienia. Staraliśmy się być wierni refleksjom, które padały w trakcie spotkań, przyjrzelśmy się więc ich powiązaniom i relacjom z myślami wyrażonymi w trakcie seminariów na inne tematy.

CELE OCZYSZCZALNI

1

Spotkanie i stworzenie przyjaznej przestrzeni dialogu dla ludzi o różnych poglądach, by zachęcić ich do rozmowy na ważne dla Polski tematy.

2

Zainspirowanie uczestników świeżą refleksją użyteczną w ich codziennej aktywności zawodowej i społecznej;

3

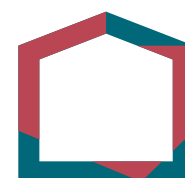
Wypracowanie nowej metody refleksji nad wyzwaniami stojącymi przed naszym krajem, która pomogłaby przełamywać istniejące podziały i utarte schematy myślenia.

4

Wytypowanie zagadnień, które z różnych powodów unikają uwadze mediów i polityków głównego nurtu, ale mogą mieć kluczowy wpływ na przyszłość Polski. Nie aspirowaliśmy do stworzenia szczegółowego, ani nawet ogólnego, katalogu wszystkich zagadnień kluczowych z perspektywy rozwoju państwa, ale szukaliśmy raczej punktów węzłowych na mapie wyzwań.

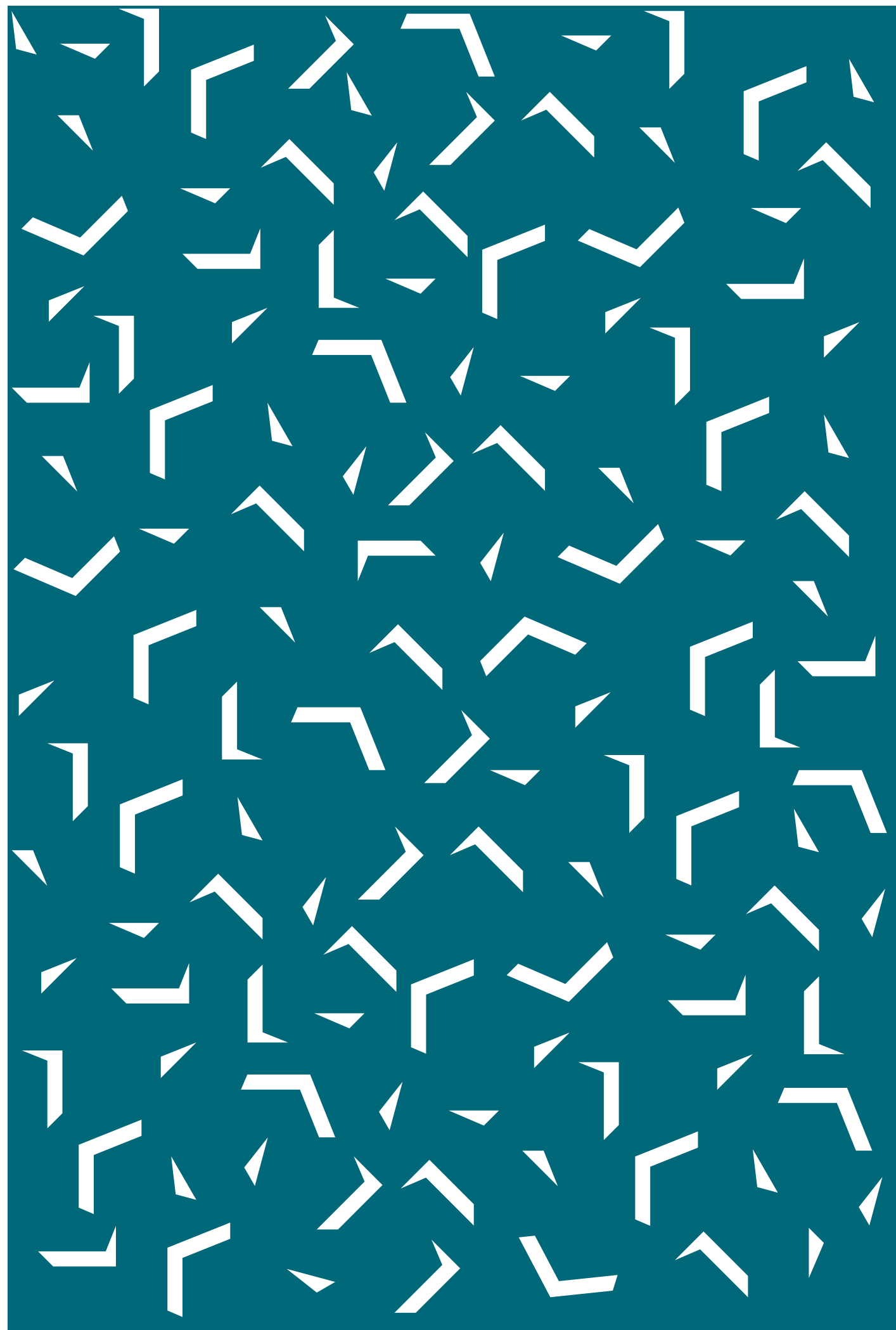
Service rapport

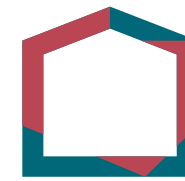
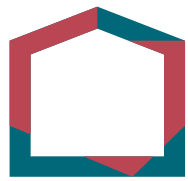

Serce raportu to graficzna reprezentacja OCZYSZCZALNI. Prezentujemy w nim proces rozpoczęty jesienią 2017 r., jego dynamikę oraz najistotniejsze wątki, które wybrzmiały w trakcie naszych spotkań. Oto jak należy czytać Serce raportu.

- 1 | Siedem dużych białych kropek tworzy oś czasu OCZYSZCZALNI. Kropki symbolizują kolejne kroki, które podejmowaliśmy w trakcie projektu. Obok każdej z nich w prostokątach znajduje się hasłowa prezentacja tematyki spotkań.
- 2 | Trzy kolory tła grafiki symbolizują trzy etapy projektu. Szary kolor po lewej odpowiada **pierwszemu etapowi**, na którym **szeroko zarysowywaliśmy wyzwania** stojące przed Polską. Największa, **środkowa część Serca raportu odpowiada syntezie wątków** zebranych na poprzednim etapie. Są one nazwane w prostokątach: kolorowych – które odpowiadają najważniejszym wyzwaniom stojącym przed Polską – oraz białych. Dodatkowo oznaczyliśmy powiązania, jakie dostrzegliśmy pomiędzy różnymi wątkami. **Trzeci etap OCZYSZCZALNI** – zaprezentowany na czerwonym tle – **polegał na pogłębieniu wybranych zagadnień**, które wymagają zaadresowania w postaci mądrych polityk państwowych. Ta część projektu miała zarysować szkic takich potencjalnych polityk.
- 3 | Na pierwszym etapie chcieliśmy przede wszystkim określić szeroki horyzont namysłu. Dlatego tematyka spotkań była różnorodna, w seminariach brała udział największa liczba uczestników, a prelegenci reprezentowali rozmaite podejścia do problemów. Nasze spotkania dotyczyły: migracji i ich konsekwencji dla otaczającego nas świata; polskiego społeczeństwa i jego perspektyw rozwojowych, jak również wyzwań przed nim stojących; oraz kontekstu międzynarodowego, bezpieczeństwa i zmian cywilizacyjnych.
- 4 | Drugi etap – synteza dorobku pierwszych trzech seminariów – miał miejsce wiosną 2018 r. Grono stałych uczestników OCZYSZCZALNI – w oparciu o materiały wstępne i podsumowujące dotychczasowe spotkania, jak również na bazie swoich doświadczeń, rozmów i refleksji w życiu zawodowym i społecznym – wyłoniło w czasie warsztatu 11 wątków węzłowych dotychczasowych wydarzeń projektu. Uchwycenie w czasie warsztatów połączeń między wątkami węzłowymi pozwoliło wskazać trzy najważniejsze wyzwania stojące przed Polską. Są to:

Tożsamość wspólnotowa Polaków – z którą wiążą się takie kwestie, jak: historia, pamięć, narracja o sobie, oparcie o wartości, patriotyzm, stosunek do innego. Polacy szukają takiego modelu tożsamości, który będzie lepszą, bardziej aktualną odpowiedzią na procesy, jakie nas współcześnie dotyczą. Procesy te związane są z modernizacją, życiem w demokratycznym państwie zbudowanym na fundamencie wolnorynkowym, półperyferyjnością naszego kraju, a także m.in. z emigracją z Polski i nowymi ruchami migracyjnymi do naszego państwa. Wszelkie polityczne i społeczne działania powinny uwzględniać tę potrzebę uwspółcześnienia tożsamości Polaków.

Edukacja – nowe kompetencje, nowe technologie. Dotychczasowy model edukacji się kończy. Dzieje się tak zarówno za sprawą ekspansji nowych technologii oraz powszechnego dostępu do wiedzy, jak również ze względu na zmieniające się potrzeby społeczne, których dzisiejsza szkoła nie zaspokaja. Szkoła w dzisiejszym wydaniu nie uczy potrzebnych do życia kompetencji, w tym też tak podstawowych dla istnienia współczesnego społeczeństwa jak umiejętność współpracy, odpowiedzialność za swoje działania, zaangażowanie, ciekawość świata, otwarcie na różnorodność i twórcze myślenie. Bez nowego modelu edukacji Polska nie wyjdzie z „pułapki średniego rozwoju” i nie wykształci kolejnych pokoleń obywateli zdolnych radzić sobie z niepewnością i zmiennością świata.

Strategia – wyzwania przyszłości, rozumienie świata, definiowanie celów, słabość instytucji. Państwo polskie jako gracz wagi średniej, aby nie być tylko przedmiotem, ale również podmiotem w europejskich i globalnych grach interesów, musi stale podejmować wysiłek rozumienia zjawisk, jakie zachodzą w jego wnętrzu i otoczeniu. To będzie możliwe tylko dzięki nowoczesnym mechanizmom analitycznym opartym o stabilne instytucje, umiejące wykorzystać cały potencjał wiedzy gromadzony zarówno przez administrację państwową, jak i przez ośrodki pozarządowe, uczelnie i samorządy.

5

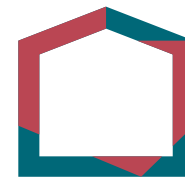
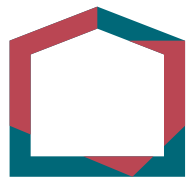
W trzeciej fazie OCZYSZCZALNI pogłębialiśmy refleksję nad trzema problemami, które według nas muszą stanowić przedmiot działań władz polskich, niezależnie od wyników wyborów i powstałych w ich efekcie układów politycznych. Wiążą się one z najważniejszymi wyzwaniami wskazanymi powyżej, choć niekoniecznie bezpośrednio i w oczywisty sposób. Tymi **priorytetowymi zagadnieniami są:**

- **Przygotowanie nowej**, elastycznej i dostosowanej do współczesnej dynamiki zmian **polityki migracyjnej.**
- **Stworzenie centrum analitycznego państwa** – ThinkTankPolska.
- **Wzmocnienie kondycji psychicznej Polaków.**

Trzy duże białe kropki w tej części Serca raportu odpowiadają kolejnym spotkaniom, które odbyliśmy na powyższe tematy. W kwestii migracyjnej i centrum analitycznego miały one charakter konwersatorium w mniejszym gronie uczestników, natomiast temat zdrowia psychicznego społeczeństwa przedyskutowaliśmy na większym seminarium.

6

W prostokątach obok tematyki i opisów spotkań znajdują się również numery stron, na których mogą Państwo dokładniej zapoznać się z konkretnymi zagadnieniami omawianymi podczas spotkań OCZYSZCZALNI.

Trzy pierwsze spotkania oczyszczalni szeroko zarysowane problemy

KWIECIEŃ 2018

Unia Europejska i groźba wojny

Samotna
suwerenność Polski
czy bezpieczeństwo
powiązań?

s. 26

MARZEC 2018

Polacy dziś i za dwie dekady

Gerontokracja
i kosmopolityzm
młodych?

s. 21

LISTOPAD 2017

Migracje i uchodźcy

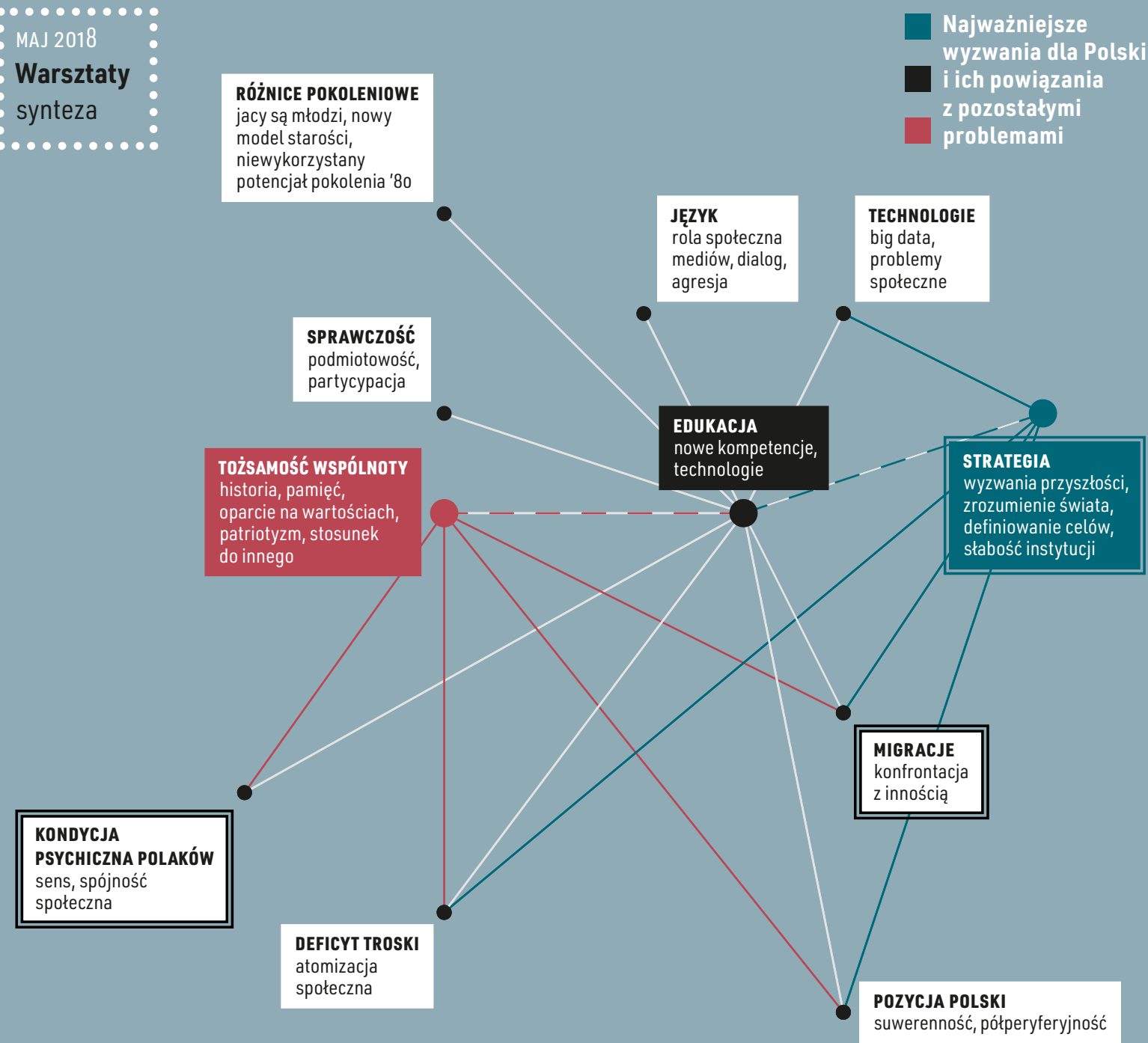
Izolacja czy
mądre otwarcie?

s. 17

MAJ 2018

Warsztaty synteza

Jedenaste węzłów węzłowych,
które pojawiły się w czasie trzech pierwszych spotkań oczyszczalni

Spotkania oczyszczalni pogłębiające wybrane wyzwania dla Polski

PAŹDZIERNIK 2018

Migracje

Nowa polityka
migracyjna Polski

s. 35

LISTOPAD 2018

Strategia

Centrum analityczne
państwa –
ThinkTankPolska

s. 38

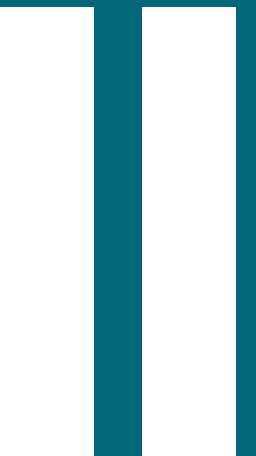
LISTOPAD 2018

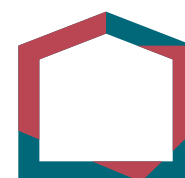
Kondycja psychiczna Polaków

Polska dusza:
między lękiem a siłą

s. 41

Szerokie zarysowanie problemów

Zadaniem pierwszej części naszego projektu było zarysowanie horyzontu namysłu nad wyzwaniami stojącymi przed Polską. Dlatego tematyka spotkań i grono zapraszanych uczestników były bardzo różnorodne. Naszym celem było wsłuchanie się w tę różnorodność bez przyjmowania założeń wstępnych, aby móc z omawianych zagadnień wybrać te najważniejsze, które z różnych powodów nie znajdują się w centrum debaty publicznej.

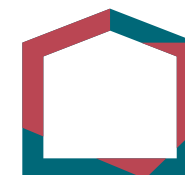
W tej części raportu znajdą Państwo fragmenty materiałów wstępnych, przygotowywanych na seminaria, tematykę wystąpień eksperckich, które otwierały pole do dyskusji oraz wybrane wnioski i postulaty, które wybrzmiały w trakcie spotkań.

listopad 2017

MIGRACJE I UCHODźCY Izolacja czy mądre otwarcie?

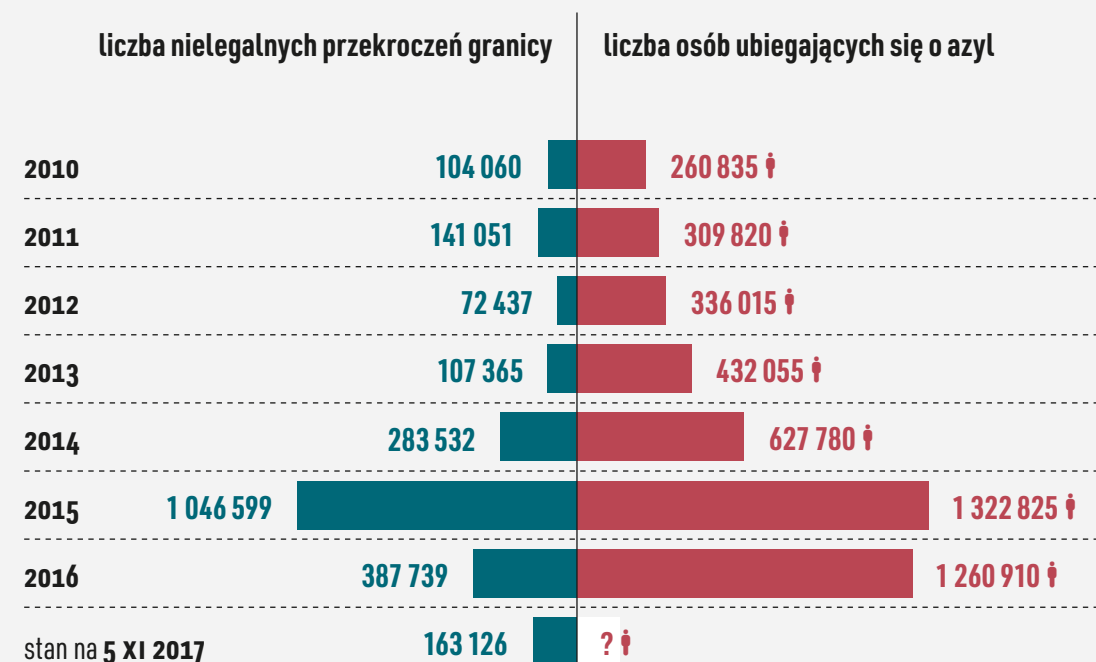
Europejski kryzys migracyjny ► objawił się załamaniem polityki migracyjnej państw Unii Europejskiej w obliczu napływu uchodźców i migrantów z Afryki, Bliskiego Wschodu i Azji. Osiągnął swój szczyt w 2015 roku. Spowodował go wybuch Arabskiej Wiosny, czyli wystąpień społeczno-politycznych społeczeństw krajów arabskich w Afryce Północnej i na Bliskim Wschodzie, wojna w Syrii oraz nieprzemysłana polityka migracyjna UE. Objawem kryzysu był znaczny wzrost liczby migrantów i osób ubiegających się o azyl w Europie. Kryzys europejski jest częścią kryzysu światowego, a liczba migrantów na świecie jest dziś największa od czasów II wojny światowej. **[INFOGRAFIKA I]**

W ciągu dziesięciu lat można zauważyć skokowy wzrost liczby przestępstw z pobudek rasistowskich lub ksenofobicznych w Polsce ► Według Prokuratury związane to jest nie tylko z lepszym przeszkoleniem policjantów w identyfikacji tych przestępstw, ale także medialnym i politycznym prezentowaniem kryzysu migracyjnego. Zmieniły się też cele ataku – niegdyś byli to głównie Żydzi i Romowie, dzisiaj zdecydowanie przeważają muzułmanie. **[INFOGRAFIKA II]**

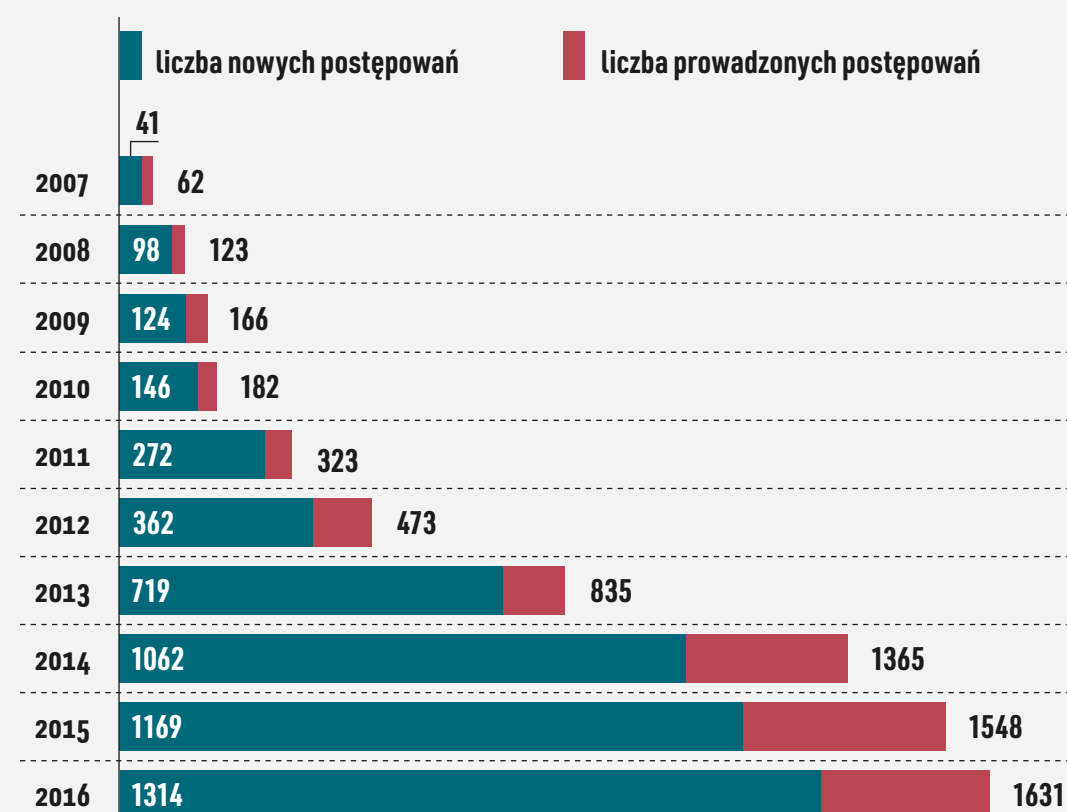
I Wzrost liczby osób ubiegających się o azyl oraz wzrost liczby nielegalnych imigracji

Źródło: Eurostat, International Organization for Migration

II Wzrost liczby przestępstw z nienawiści w Polsce

Źródło: Prokuratura Krajowa

W CHARAKTERZE EKSPERTÓW WYSTĄPILI

Prof. Maciej Duszczyk

(prorektor ds. naukowych Uniwersytetu Warszawskiego), który mówił o presji migracyjnej na Europę, fali uchodźców w latach 2015-2016 i próbował odpowiedzieć na pytania: dlaczego doszło do kryzysu migracyjnego, jak dalej może rozwijać się sytuacja?

Dr Monika Bobako

(Pracownia Pytań Granicznych Uniwersytetu Adama Mickiewicza), odpowiadając na pytanie: jak migracja i fala uchodźców wpłynęły na politykę i społeczeństwo? Jedną z inspiracji była jej książka „Islamofobia jako technologia władzy”.

Prof. Przemysław Czapliński

(Instytut Filologii Polskiej Uniwersytetu Adama Mickiewicza) z wystąpieniem nt.: dlaczego kryzys migracyjny wzbudził w Polakach strach i o czym to świadczy? Prof. Czapliński na krótko przed spotkaniem napisał książkę „Poruszona mapa”.

NIEKTÓRE WNIOSKI Z DYSKUSJI

1. Rasizm i ksenofobia są częścią społecznego krajobrazu europejskiego – pod tym względem polskie społeczeństwo nie jest wyjątkiem. Najbardziej może jednak martwić wyjątkowo agresywny i nienawistny język używany wobec migrantów i uchodźców, co szczególnie widać w mediach społecznościowych.

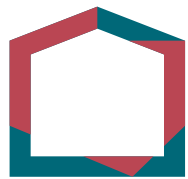
2. W nawiązaniu do wystąpienia prof. Czaplińskiego **zaproponowano, by umożliwić społeczeństwu odzyskanie sprawczości poprzez konstruktywne projekty**, jakimi były m.in. Orliki, Świetliki, ale również 500+. Energię gniewu i frustracji społecznych można skanalizować pozytywnie. Impulsem do działań pozytywnych może być też potrzeba poczucia dumy z tożsamości narodowej Polaków – przykładem może być wyjątkowa skala sukcesu zbiórki charytatywnej w naszym kraju.

3. Kluczowym wątkiem rozmowy była sprawa tożsamościowych przemian Polaków. Skoro Polacy wybrali model tożsamości zamkniętej – mówił jeden z uczestników – to ksenofobia i islamofobia są tego naturalną konsekwencją. Jednym z kluczowych zadań na przyszłość jest poszukanie innego modelu funkcjonowania wspólnoty, w którym wspólny wróg nie byłby komponentem tej tożsamości. Jednocześnie zwrócono uwagę, że trzeba nieco bardziej zniuansować przedstawiony obraz Polaków i zastanowić się, jak dotrzeć do zróżnicowanych grup społecznych, które wypracowały sobie charakterystyczny dla siebie sposób postrzegania świata i komunikowania tej swojej perspektywy. Padło także pytanie: **jak zbudować narrację tożsamościową konkurencyjną wobec propozycji nacjonalistycznej**, która jednocześnie umożliwi Polakom wspólne celebrowanie swojej tożsamości narodowej.

OCZYSZCZALNIA

LABORATORIUM WIEDZY

4. Wyraźnie zarysował się w rozmowie **temat postawy i roli Kościoła w kontekście kryzysu migracyjnego**. Uczestnicy zwrócili uwagę na konieczność pokazania społeczeństwu, a przede wszystkim katolikom, prawdziwych twarzy i historii uchodźczych, jak miało to miejsce choćby w społeczności Taizé. Polski Kościół nie miał żadnego doświadczenia w kwestiach migracyjnych, a nauczanie Magisterium nie było znane nawet polskim biskupom. Dopiero rzeczywistość kryzysu wpłynęła na rozpowszechnienie tej wiedzy, dzieje się to jednak wolniej, niż wymaga tego sytuacja.

5. Nawiązywano do prelekcji prof. Dusz-czyka – doszło m.in. do polemiki ze stwierdzeniem, że nie da się naprawić demografii państwa za pomocą imigracji. **Pod względem demograficznym i gospodarczym migracje mogą poprawić perspektywy rozwoju Polski**. Padło stwierdzenie, że poza Japonią nie ma państwa, które rozwinęłoby się szybko bez migracji. Tańsza, nowa siła robocza uwalnia pewne potencjały. Migracje „kupują” czas na przejście do nowego modelu demograficznego.

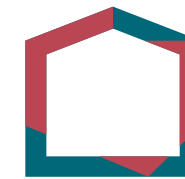
6. **Pojawiła się krytyka modelu przywództwa w Polsce w kontekście kryzysu migracyjnego**. Zdaniem jednego z uczestników już rząd Ewy Kopacz źle określił problem, brakowało też pozytywnego przekazu w kwestii migracji. Padła również sugestia, by – na ile to możliwe – zainspirować się modelem kanadyjskim, który nie rozstrzyga, czy uchodźcy mają prawo u nas być, ale pozostawia tę kwestię gościnności konkretnych

ludzi. Inny głos zwrócił uwagę, że dotychczasowa polityka migracyjna była techniczna i biurokratyczna, a dziś widać oczekiwanie, by miała ona charakter bardziej społeczny.

7. W różnych głosach przewijał się wątek przyzwolenia władz na ksenofobię, **pojawił się także postulat lepszego ścigania przestępstwa mowy nienawiści**, gdyż dziś wiele z tych spraw jest umarzanych.

8. **Wśród konkretnych pozytywnych przykładów odpowiedzi na problem uchodźczy i migracyjny wielokrotnie wspomniano program korytarzy humanitarnych**, który powinien zostać zrealizowany także w Polsce.

9. **Zwrócono uwagę na konieczność stworzenia nowych założeń polityki migracyjnej** i odpowiedź na pytanie, czy taka polityka może być selektywna.

marzec 2018

POLACY DZIŚ I ZA DWIE DEKADY Gerontokracja i kosmopolityzm młodych?

Starzenie się społeczeństw ► ma zasadniczy wpływ na ich funkcjonowanie. Zmieniają się relacje pomiędzy grupami osób czynnych i biernych zawodowo, a co za tym idzie, wszystkie zależności między tymi grupami: od spraw związanych z redystrybucją środków publicznych, poprzez kwestie dotyczące dynamiki popytu oraz podaży dóbr i usług, po zmiany sposobu życia czy wzorów funkcjonowania rodziny. W Polsce dynamika tego procesu jest najsilniejsza w całej Unii Europejskiej, z wyjątkiem Niemiec (które jednak przyjmują wielu migrantów w wieku produkcyjnym). Jednocześnie zajmujemy ostatnie miejsce w Europie pod względem dostępności usług istotnych dla osób starszych (np. opieki środowiskowej, usług zdrowotnych). Obecnie (po reformie wieku emerytalnego), w wieku produkcyjnym jest 61% naszego społeczeństwa. Do 2050 roku udział ten skurczy się do niespełna 49%. Osoby powyżej 50 roku życia będą stanowić blisko 53% populacji kraju. **[INFOGRAFIKA III]**

Depopulacja obszarów wiejskich, deagryzacja ► Historia gospodarczego rozwoju Polski w ostatnich kilkunastu latach jest w znacznym stopniu historią „przesuwania się” siły roboczej w okolice największych centrów metropolitarnych i narastających dysproporcji strukturalnych między tymi lokalizacjami a obszarami bardziej peryferyjnymi. Między rokiem 2002 a 2014 ze wsi i gmin wiejsko-miejskich odpłynęło łącznie – tylko w ruchu wewnętrznym i tylko według bardzo niepełnych danych meldunkowych – ponad 3 miliony osób, z czego 58% stanowili migranci do miast. Choć skala migracji w drugą stronę była podobna, to dotyczyła w większym stopniu obszarów wiejskich położonych w pobliżu centrów miejskich. Trend odpływu ludności dotyczy przede wszystkim rolniczych rejonów Polski wschodniej, już wcześniej znajdujących się w trudnej sytuacji demograficznej. W latach 2002–2015 w gminach wiejskich woj. podlaskiego, lubelskiego czy świętokrzyskiego liczba ludności zmniejszyła się przeciętnie od 3 do 6%, a w przypadku gmin położonych dalej (40 minut drogi autem lub więcej) od dużych centrów miejskich – od 4 do 7%. W najgorszych przypadkach skala zmiany była jednak znacznie większa – w niektórych gminach na wymienionych obszarach liczba ludności zmniejszyła się w ciągu 12 lat o ponad 20%. **[INFOGRAFIKA IV]**

Mobilni na zewnątrz ► Przystąpienie Polski do Unii Europejskiej dało początek potężnej fali emigracji zarobkowej. W latach 2004–2016 – tylko według oficjalnych danych – liczba Polaków przebywających czasowo za granicą wzrosła o 150%, z ok. 1 mln do ponad 2,5 mln osób. Obok tradycyjnych kierunków wyjazdów zarobkowych, nowym celem podróży stała się przede wszystkim Wielka Brytania (co ciekawe, liczba przebywających w tym kraju Polaków wzrosła nawet w 2016 roku, mimo decyzji

o Brexicie). Obecnie oficjalnie przebywa tam na okres powyżej trzech miesięcy blisko 800 tys. Polaków – cztery razy więcej niż tuż po akcesji do UE. Drugim głównym kierunkiem wyjazdów pozostają Niemcy, gdzie rezyduje (oficjalnie) niespełna 700 tysięcy obywateli Polski. Na przestrzeni 12 lat wyraźnie zwiększyła się też społeczność polskich migrantów w Irlandii (ponad 6-krotnie), Norwegii (podobnie), Holandii, Belgii, a także krajach poza Unią Europejską. **[INFOGRAFIKA V]**

W CHARAKTERZE EKSPERTÓW WYSTĄPILI

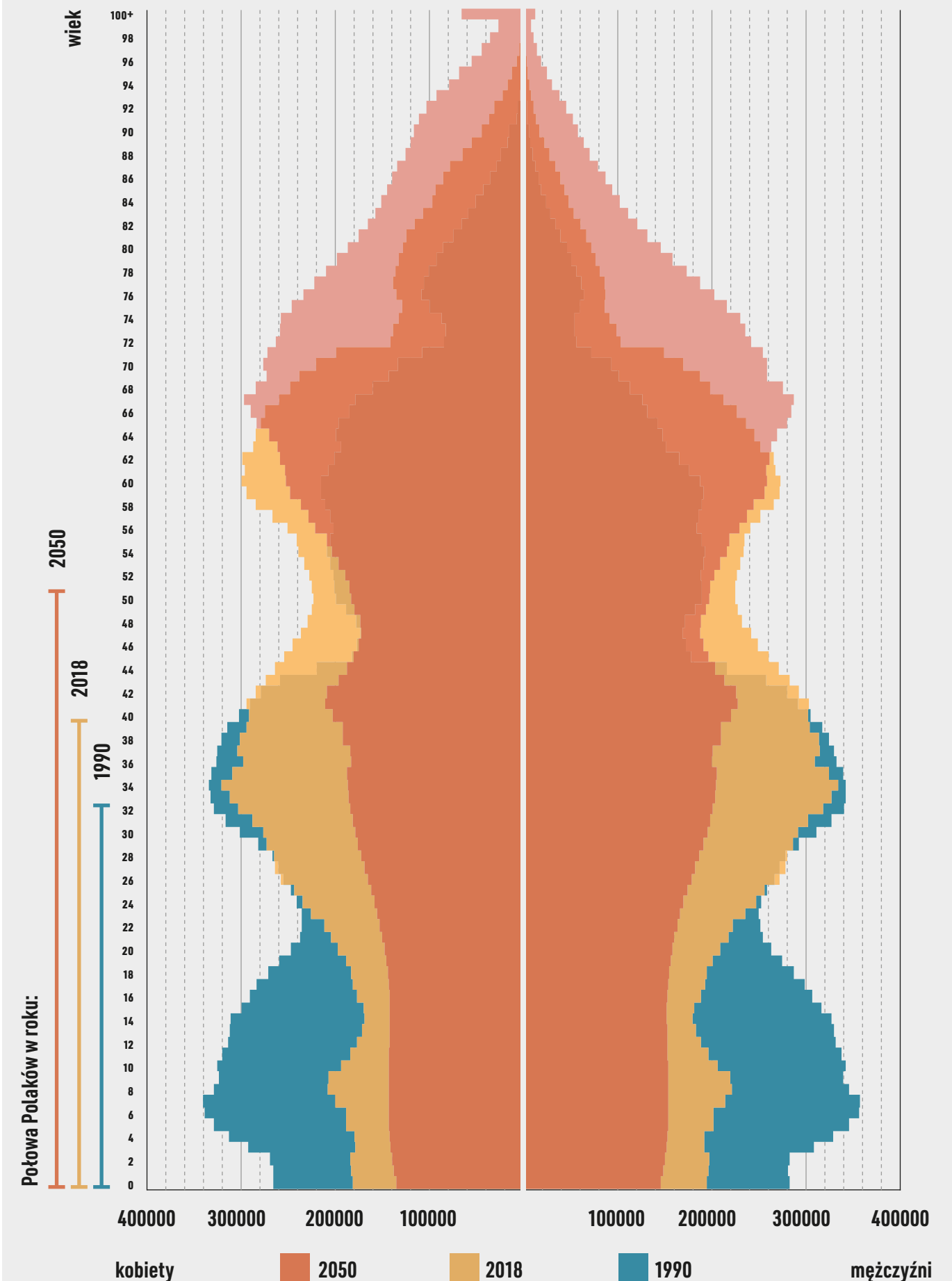
Prof. Anna Giza-Poleszczuk (socjolog, prorektor ds. rozwoju Uniwersytetu Warszawskiego), która próbowała odpowiedzieć na pytanie: jakie jest dzisiaj polskie społeczeństwo po ćwierć wieku życia w wolnym kraju, w demokracji i kapitalizmie? Zależało nam na wykorzystaniu jej wiedzy socjologicznej, a zwłaszcza doświadczenia z pracy w dużej, międzynarodowej korporacji w latach 90.

Dr hab. Rafał Matyja (politolog, publicysta, prof. Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie) z wystąpieniem na temat: czy konflikt pokoleniowy zmieni polską politykę; czy ulegnie ona modernizacji pod wpływem innych czynników? Rafał Matyja jest autorem książki „Wyjście awaryjne”, która ukazała się tuż przed naszym spotkaniem. Używał w niej pojęcia ThinkTankPolska, które wykorzystaliśmy również w dalszej części projektu.

Paulina Wilk (dziennikarka, reportażystka i pisarka), która mówiła o tym, jak wygląda polskie społeczeństwo z perspektywy pokolenia dzieci transformacji ustrojowej. Inspiracją była jej książka „Znaki szczególne”.

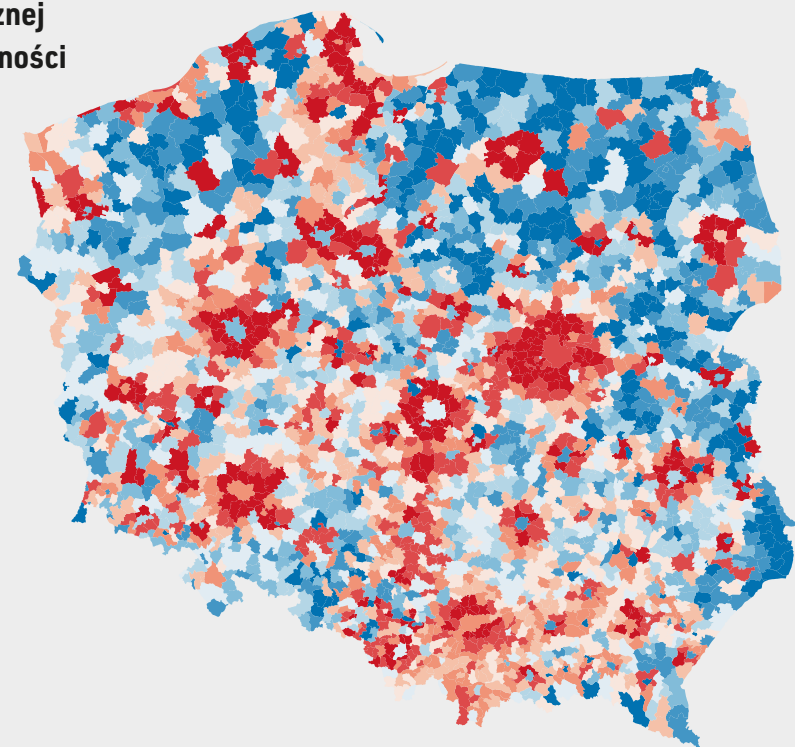
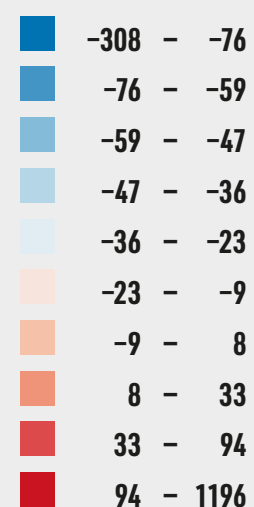
III Zmiany piramidy wieku społeczeństwa polskiego w latach 1990–2050

Źródło: GUS

IV Saldo migracji wewnętrznej i zagranicznej / 1000 ludności w latach 2002–2015

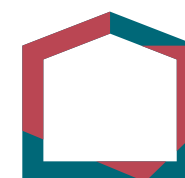
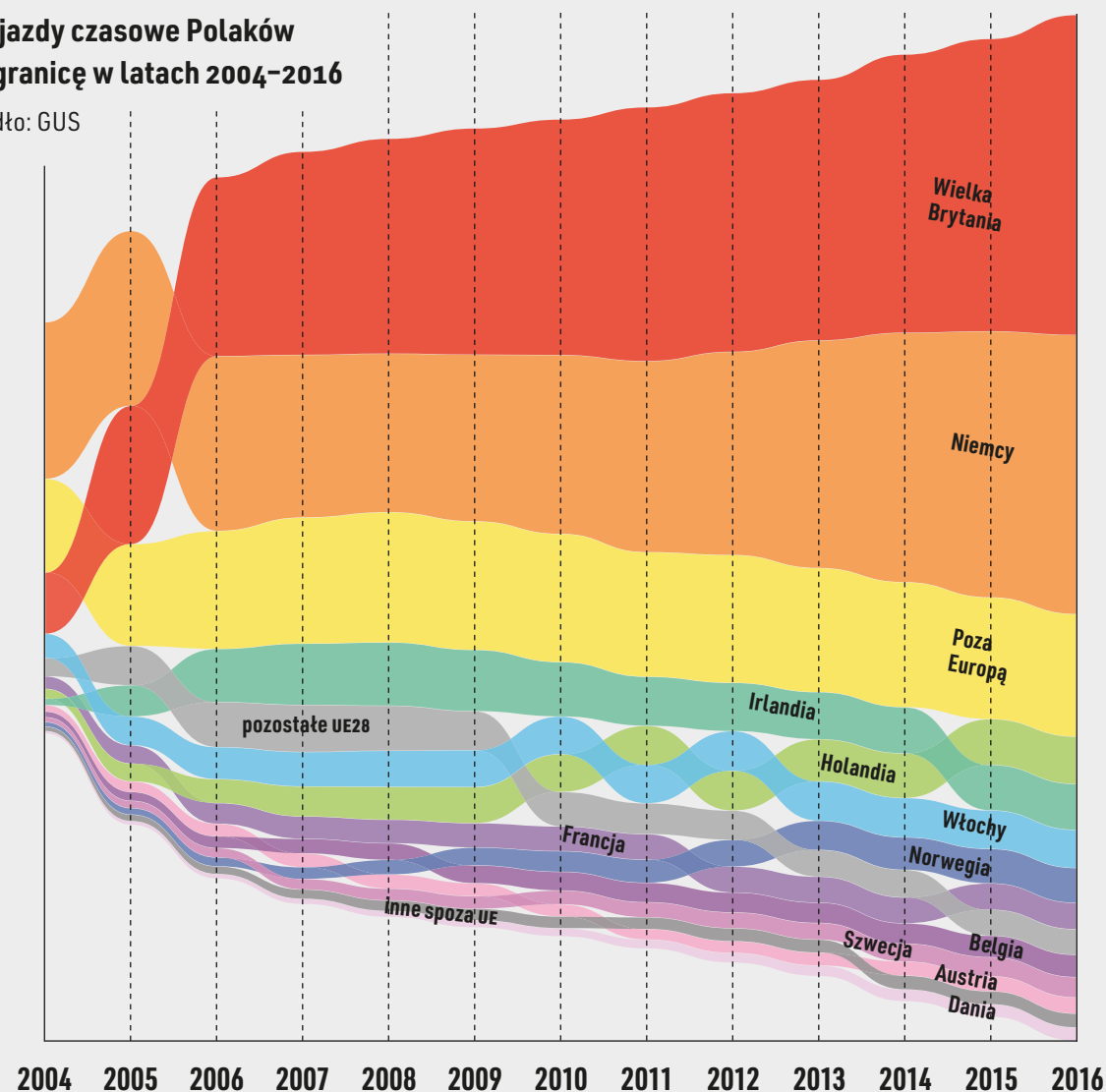
Źródło: GUS

V Wyjazdy czasowe Polaków za granicę w latach 2004–2016

Źródło: GUS

Dane za lata 2005–2009 – oszacowanie własne na podstawie trendów z pozostałych lat

NIEKTÓRE WNIOSKI Z DYSKUSJI

1. Przemiany demograficzne społeczeństwa istotnie wpłyną na jego kształt i przyszłość. Zwiększa się przeciętna długość życia, pojawia się więc pytanie o życie nie tylko po siedemdziesiątce, ale i po osiemdziesiątce lub dalej. **Wiąże się z tym konieczność dbania o jakość życia na emeryturze oraz o koszty starości.** Warto zachęcać starszych członków społeczeństwa do aktywności. Wielu starszych ludzi realizuje swoją potrzebę poprzez aktywność w działaniach Komitetu Obrony Demokracji lub Klubów Gazety Polskiej. **Potrzeba też wytworzyć nowy model starości jako trzeciego, aktywnego okresu w życiu człowieka i obywatela.**

2. Wiele osób wyraziło uznanie dla prelekcji Pauliny Wilk, zwłaszcza osoby z pokolenia wyżu demograficznego, które doceniły pozytywną opowieść o swojej generacji. Jeden z uczestników przypomniał dwa wielkie strachy, które towarzyszyły jemu i jego rówieśnikom: strach przed bezrobociem w okresie rządów Jerzego Buzka oraz strach przed powszechną służbą wojskową. **Zauważono również, że dla osób urodzonych między 1975 a 1985 rokiem podstawowym problemem jest brak poczucia celu i sensu.** Uznano, że pokolenie wyżu ma obowiązki wobec młodszych od siebie, powinno umiejętnie je wprowadzać na rynek pracy i w dorosłe życie, ale ma z tym problem, ponieważ nie czuje się do końca komfortowo ani w roli starszego autorytetu, ani jako partner. Młode pokolenie potrzebuje prowadzenia, ale brakuje im osób i środowisk, do których mogłyby się zwrócić o pomoc.

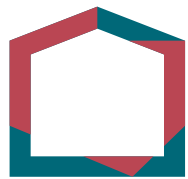
3. **Wypalił się potencjał „mitu Zachodu” rozumianego jako wspólnoty standardów funkcjonowania instytucji politycznych i społecznych,** do którego mieliśmy dołączyć i korzystać z przywilejów funkcjonowania w tym elitarnym gronie. Okazało się, że po zbliżeniu się do tego kręgu, przestał on być dla nas tak atrakcyjny, pojawiła się przy tym potrzeba pracy nad własną, polską tożsamością narodową. Polacy poczuili w ostatnich latach własną sprawczość, o czym świadczą badania socjologiczne, w których widać zdecydowany wzrost poczucia wpływu na bieg spraw publicznych. Powoli kształtują się w Polsce nowe sposoby przeżywania wspólnotowości, czego wyrazem z jednej strony jest Marsz Niepodległości, a z drugiej protesty obywatelskie w obronie niezawisłości sądów.

4. **Ważnym problemem społecznym jest** wskazany w wystąpieniu prof. Anny Gیزی-Poleszczuk **deficyt troski i miłości w polski społeczeństwie.** Trud i pot wylany przez Polaków po upadku komunizmu w wysiłku poprawy sytuacji materialnej kraju nie został właściwie doceniony, nie znaleźliśmy nawet sposobu, by sobie o tym opowiedzieć. Zabrakło docenienia wysiłku obywateli, którzy w trudnych warunkach zmiany pracowali i zakładali rodziny. Polacy zostali w wielu kwestiach pozostawieni sami sobie, przez co zamknęli się w prywatności. Należy inwestować w więzi międzyludzkie w rodzinach, szkołach i w pracy poprzez wspólne spędzanie czasu.

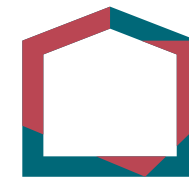
OCZYSZCZALNIA

LABORATORIUM

5. Wielkim zadaniem na przyszłość jest dostosowanie systemu edukacji do zmian zachodzących na świecie w XXI wieku. Należy wrócić do fundamentalnego pytania: po co jest nam dzisiaj szkoła? Potrzeba większego nacisku w edukacji dzieci i młodzieży na rozwój takich cech jak: sprawczość, podejmowanie odpowiedzialności, samodzielność oraz nauka pracy w grupie. Istnieje także problem wynikający z rozwoju nowych technologii – dzieci i młodzież są bardziej zaawansowane technologicznie niż nauczyciele w szkole, a ich kompetencje cyfrowe są większe. W ten sposób szkoła „zostaje w tyle”, nauczyciele potrzebują kształcenia z narzędzi nowych technologii.

6. Kwestia zdrowia psychicznego. O ile wcześniej rozmawialiśmy przede wszystkim o kondycji służby zdrowia, konieczności jej poprawy, zwłaszcza w kontekście wzrostu długości życia, o tyle w rozmowie kończącej spotkanie zwrócono uwagę na problem zdrowia psychicznego. Wzrasta liczba osób borykających się z zaburzeniami psychicznymi, zwłaszcza w młodym pokoleniu. Kiedyś na ten temat nie rozmawiano, była to sprawa raczej wstydliva, dziś można o tym mówić otwarcie. Problemy ze zdrowiem psychicznym stały się trzecim najważniejszym powodem niezdolności do pracy. Nie chodzi jedynie o pewną modę, ale o problem cywilizacyjny, z którym trzeba kompleksowo walczyć.

ukraińsko-rosyjskim. Ponadto należy dodać istniejące napięcia etniczne i ruchy autonomiczne m.in. w Irlandii i Hiszpanii, gdzie dochodziło w poprzednich dekadach do licznych aktów terroru. Mimo to Europę zasadniczo omijają konflikty zbrojne, które wybuchają za to na jej obrzeżach. Zamrożone konflikty w Kaukazie Południowym, wojna domowa w Syrii i Iraku, walka o niepodległe państwo kurdyjskie oraz rewolucje i wystąpienia zbrojne w krajach Afryki Południowej tworzą pasmo okalających Europę napięć, walk i wojen. **[INFOGRAFIKA VII]**

Handel zagraniczny i partnerzy handlowi

Polski ► Polska gospodarka od 2015 r. notuje dodatnie saldo bilansu handlowego, tzn. więcej

eksportuje niż importuje. Wpływ na to miał m.in. spadek cen ropy naftowej – którą niemal w całości importujemy – oraz poprawa koniunktury w Niemczech i innych krajach strefy euro. W polskim eksporcie największą rolę odgrywa produkcja maszyn mechanicznych i elektrycznych, produkcja pojazdów oraz mebli. Dane pokazują, że gospodarczo Polska jest zdecydowanie najbliższej związana z Niemcami, które są naszym największym partnerem zarówno w eksporcie, jak i imporcie. Ponadto wymiana handlowa Polski następuje przede wszystkim na gruncie europejskim, zwłaszcza z sąsiadami i krajami strefy Euro. Wyjątkiem od tej zasady jest duży import towarów z Azji, przede wszystkim z Chin. **[INFOGRAFIKA IX]**

UNIA EUROPEJSKA I GROŹBA WOJNY Samotna suwerenność Polski czy bezpieczeństwo powiązań?

Subiektywne poczucie bezpieczeństwa

Polaków ► Przystąpienie Polski do NATO i Unii Europejskiej – oraz towarzysząca im poprawa bezpieczeństwa Polski na arenie międzynarodowej – przyniosło wyraźny efekt w postaci wzrostu subiektywnego poczucia bezpieczeństwa Polaków. W badaniach CBOS trend wzrostowy jest szczególnie wyraźny – jedynym wyjątkiem było badanie z 2014 r., czyli z okresu rozpoczęcia rosyjskiej agresji na Ukrainę – w 2017 r. aż 89% ankietowanych uznało Polskę

za kraj, w którym żyje się bezpiecznie. Należy to uznać za jeden z największych sukcesów Polski po 1989 r. **[INFOGRAFIKA VI]**

Wojny na obrzeżach Europy ► Europa zachodnia cieszy się wyjątkowym w swojej historii okresem pokoju od zakończenia II wojny światowej, choć na wschodzie nie można zapomnieć o niezwykle krwawym i brutalnym konflikcie bałkańskim w latach 90, a także o trwającym od kilku lat konflikcie

W CHARAKTERZE EKSPERTÓW WYSTĄPILI

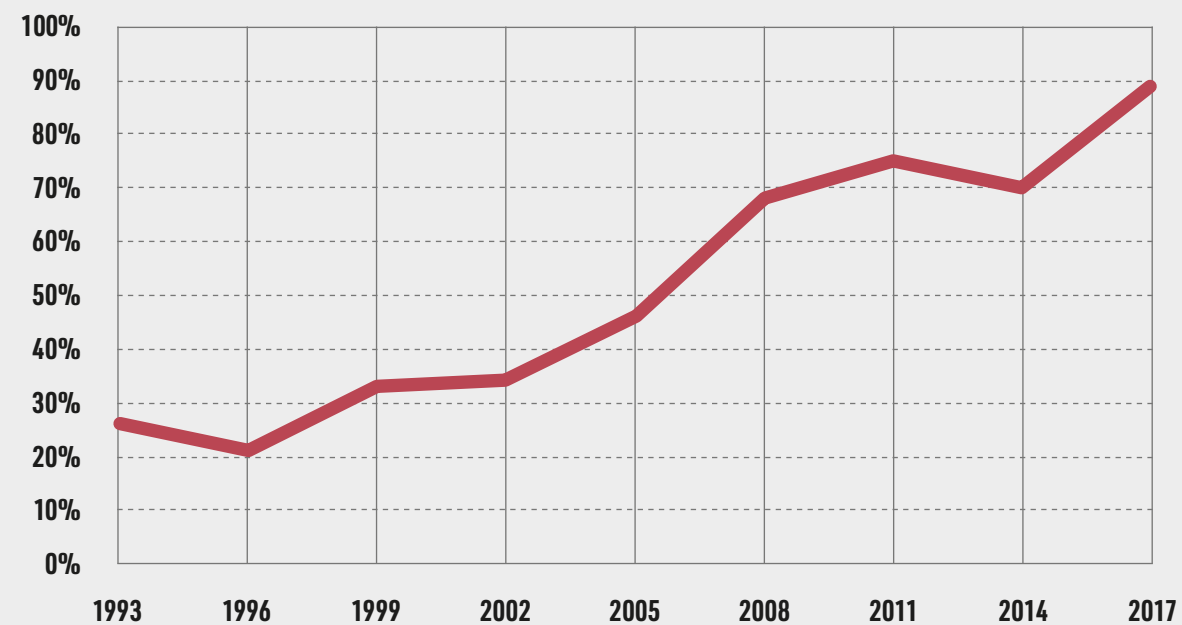
Jacek Bartosiak (ekspert ds. geopolityki i strategii, związany z Fundacją Pułaskiego oraz Potomac Foundation w Waszyngtonie) z wystąpieniem na temat: czy w perspektywie najbliższych 10 lat grozi Polsce wojna (blisko lub daleko, ale o istotnych konsekwencjach), która może radykalnie zmienić sytuację naszego kraju? Jacek Bartosiak jest autorem wydanej w 2018 r. książki „Rzeczpospolita między lądem a morzem. O wojnie i pokoju”.

Edwin Bendyk (dziennikarz, redaktor tygodnika „Polityka”) opowiedział o tym, jak nowe trendy technologiczne i społeczno-polityczne zmieniają sytuację Polski na arenie międzynarodowej. Istotne było tutaj powiązanie wiedzy na temat nowych technologii z humanistyczną refleksją na temat ich wpływu na teraźniejszość i przyszłość.

Dr hab. Marek Cichocki (dyrektor programowy Centrum Europejskiego Natolin), który odpowiadał na pytanie: jaka jest i jaka w przyszłości będzie sytuacja Polski w Europie, w której kreuje się politykę w oparciu o realny potencjał danego kraju?

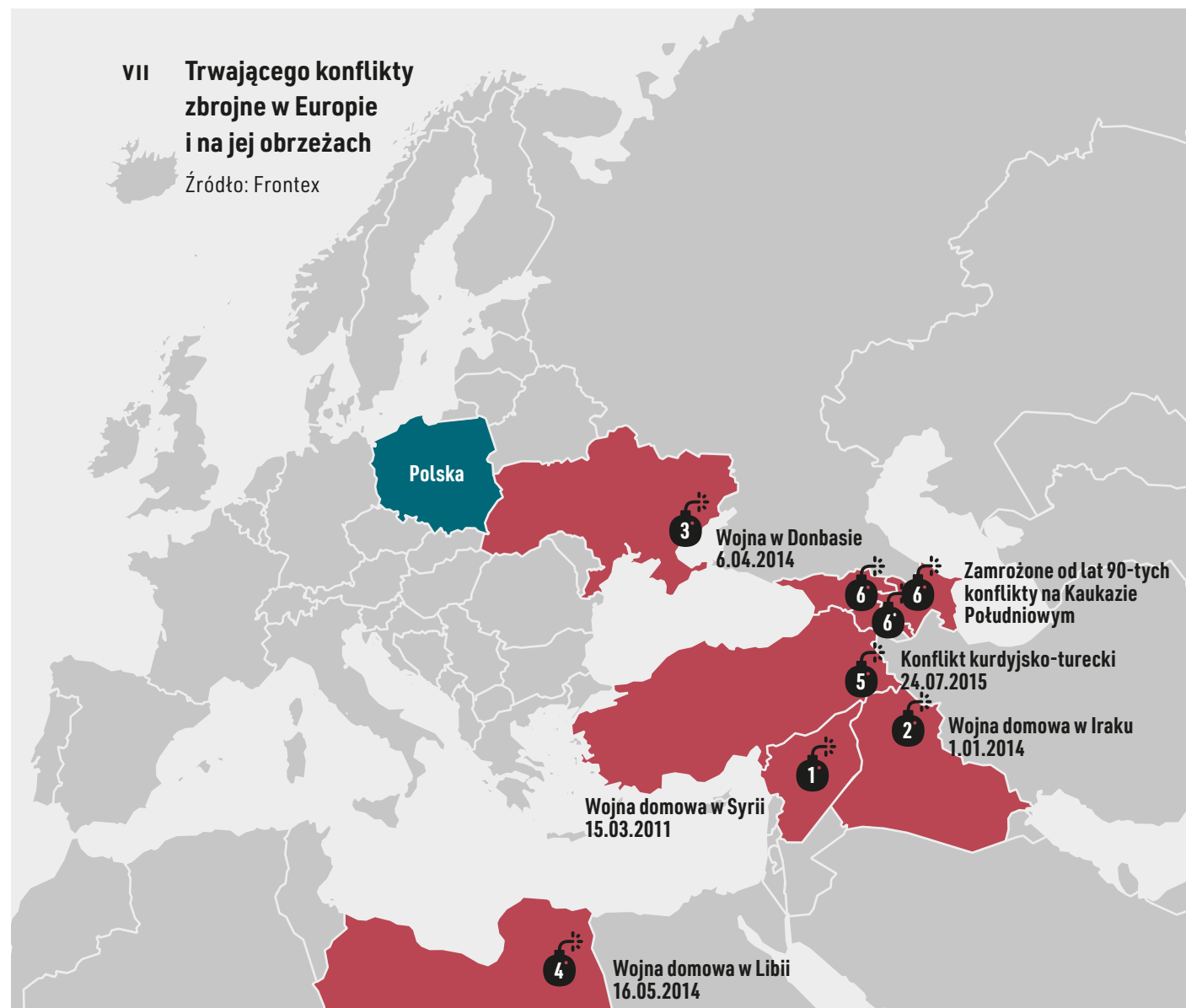
VI Procent Polaków twierdzących, że w Polsce żyje się bezpiecznie

Źródło: CBOS

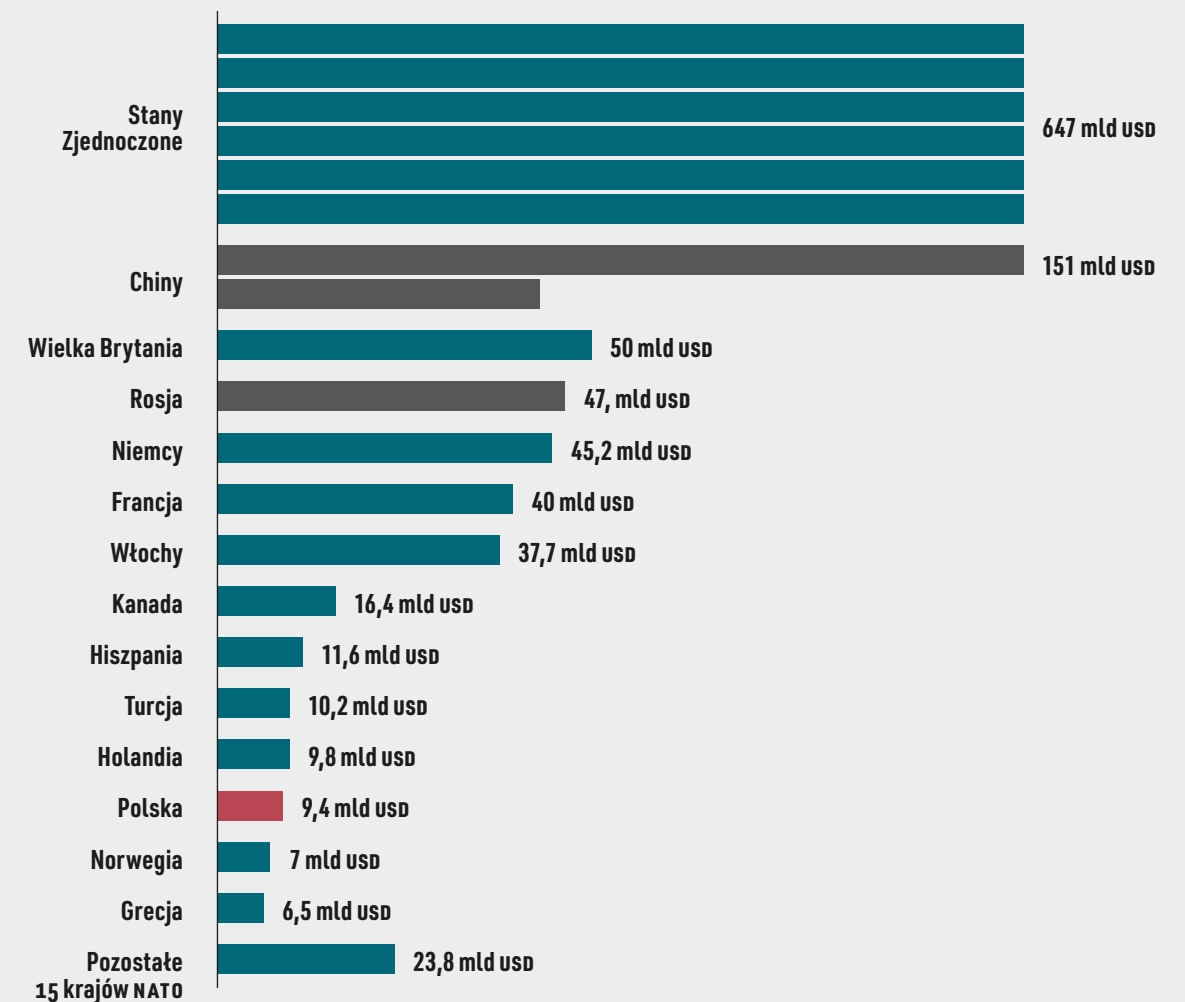
VII Trwające konflikty zbrojne w Europie i na jej obrzeżach

Źródło: Frontex

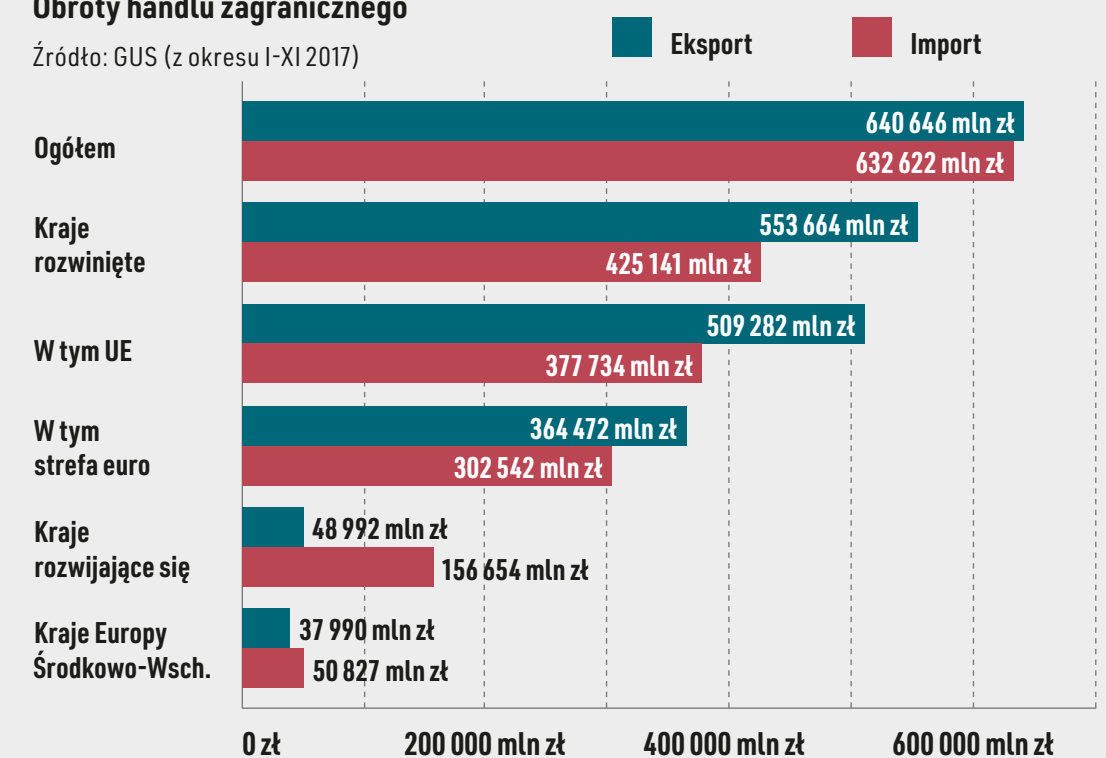
VIII Budżety wojskowe (państwa NATO oraz Rosja i Chiny)

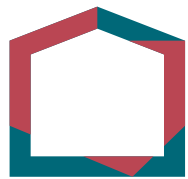
Źródło: Globalfirepower

IX Obroty handlu zagranicznego

Źródło: GUS (z okresu I-XI 2017)

NIEKTÓRE WNIOSKI Z DYSKUSJI

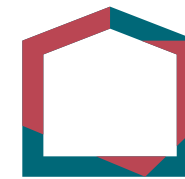
1. Polska musi kreować swoją politykę zagraniczną w realiach zmiany epok, której jesteśmy świadkami. Obecnie obserwujemy niestabilność sytuacji w życiu geopolitycznym – głównie spowodowaną przez kryzys migracyjny oraz politykę Rosji. Z tego powodu polityka prowadzona przez Polskę, a także niektóre inne kraje europejskie, ma charakter doraźny i brakuje jej myślenia strategicznego. **Polska polityka zagraniczna jest tylko instrumentem polityki wewnętrznej, należy od tego odejść i zająć się wreszcie tematami ważnymi.**

2. Ład powojenny był budowany na założeniu, że państwa są wobec siebie agresywne i rywalizują o terytoria albo zasoby. To się skończyło z XX wiekiem. Mechanizmy ONZ i innych instytucji są zatem przestarzałe, bo nie odpowiadają na współczesne problemy. **Dziś konflikty wybuchają głównie z powodów wewnętrznych – niestabilności wewnątrz państw. Nie ma na to odpowiedzi w postaci międzynarodowych mechanizmów, które by to regulowały.** Z drugiej strony można powiedzieć, że walka o zasoby się nie skończyła, bo nadal jednym z głównych źródeł konfliktów jest walka o dostęp do wody.

3. W najbliższych latach małe jest prawdopodobieństwo wybuchu dużego konfliktu zbrojnego w naszym regionie, istnieje natomiast zagrożenie wojną hybrydową, która mogłaby wybuchnąć w sytuacji zachwiania równowagi światowej w efekcie lokalnego konfliktu w innej części świata. Wtedy Rosja może podjąć działania hybrydowe np. wobec państw bałtyckich, co będzie stanowiło strategiczne wyzwanie dla NATO i Polski.

4. Ważnym wyzwaniem jest dla Polski **ściana wschodnia, czyli agresywna polityka Rosji – np. wobec Białorusi – oraz pogorszenie naszych relacji z Ukrainą.** Mocna pozycja Polski w regionie i zdolność wpływania na sytuację na wschodzie miała kluczowe znaczenie w naszych relacjach z USA. Byliśmy organizatorem flanki wschodniej NATO. Słabość w tym obszarze utrudni utrzymanie zainteresowania Polską ze strony Stanów Zjednoczonych, co powinno być kluczowym elementem polskiej polityki dotyczącej bezpieczeństwa.

5. W grach globalnych, jakie się obecnie toczą na świecie – np. o nowe zasady handlu światowego, kontrolę technologii i stanowienie granic technologicznych, starcia kulturowe (model azjatycki kontra model zachodni) – pozycja Polski jest marginalna. Dlatego **kluczowe dla nas są wyzwania wewnętrzne: jakość państwa i jego instytucji, oraz polaryzacja społeczna.** Od tego, jak poradzimy sobie z tymi wyzwaniami, będzie zależała nasza pozycja w Europie i świecie.

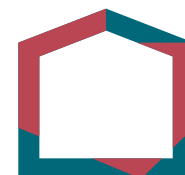

6. Ważnym problemem jest kwestia **regulacji internetu**, gdyż coraz częściej obserwujemy, jak w przestrzeni wirtualnej dochodzi do ingerencji pewnych państw w politykę wewnętrzną innych państw. W Stanach Zjednoczonych jest to dziś kwestia śledztwa prokuratorskiego, które sięga najbliższych kręgów prezydenta Trumpa. Co istotne, nie da się wypracować rozwiązania tego problemu na poziomie państwowym. Trzeba się odwołać do współpracy międzynarodowej.

7. Nie można zapominać o myśleniu w dłuższej perspektywie czasowej i kolejnych pokoleniach. **Potrzebujemy inwestować w edukację, która będzie rozwijała miękkie kompetencje młodych, a przede wszystkim uczyła ich rezyliencji (ang. resilience).** Widzimy dziś, że na poziomie społecznym łatwo dajemy się wmanewrować w spory o konsekwencjach międzynarodowych pod wpływem jakiejś grupy prowokatorów niszczących ukraińskie groby i pomniki. Potrzeba rezyliencji to potrzeba wypracowania „antykruchości”, tj. większej plastyczności naszego społeczeństwa i instytucji państwowych.

Pogłębienie wybranych wątków

Zadaniem trzeciej części naszego projektu było zagłębienie się w tematy, które wymagają pilnej interwencji ze strony państwa, a które znajdują się na marginesie – lub wręcz poza – głównym nurtem debaty. Chcieliśmy wykorzystać dotychczasowy dorobek OCZYSZCZALNI, jak również wiedzę ekspercką zgromadzoną w różnych instytucjach akademickich, rządowych, samorządowych i trzeciego sektora.

W tej części raportu znajdą Państwo rekomendacje dotyczące nowej polityki migracyjnej Polski oraz budowania analitycznego mechanizmu państwa polskiego. Temat zdrowia psychicznego Polaków zarysowaliśmy ponownie na większym seminarium, stąd w opracowaniu fragmenty materiałów wstępnych, uzupełnione o konkretne rekomendacje z dyskusji podczas spotkania.

październik 2018

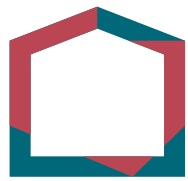
MIGRACJE Nowa polityka migracyjna Polski

FENOMEN SPOŁECZNY MIGRACJI

W ostatnich latach wystąpiły w Polsce trzy zjawiska społeczne jednocześnie:

- **duża migracja polskich obywateli w wieku produkcyjnym do krajów Europy Zachodniej** po wejściu naszego kraju do UE (obecnie ok. 2 mln. ludzi mieszka na stałe zagranicą, głównie w Niemczech i Wielkiej Brytanii),
- **spadek dzietności Polaków i starzenie się społeczeństwa,**
- **duża imigracja zarobkowa zza naszej wschodniej granicy,** głównie obywateli ukraińskich, podejmujących w Polsce pracę na czas określony (w 2016 r. ponad 1,3 mln wydanych oświadczeń o zamiarze powierzenia zatrudnienia cudzoziemcowi).

Wszystkie te zjawiska są typowe dla krajów rozwiniętych i integrujących się w ramach obszaru UE, ale w żadnym kraju europejskim nie wystąpiły jednocześnie i na taką skalę.

Polska gospodarka odczułaby bardzo boleśnie dwa pierwsze zjawiska, gdyby nie zamortyzowała ich skutków imigracja ukraińska. Dlatego też w polskim interesie jest ustabilizowanie pobytu i legalnej pracy obywateli państw z zachodniej granicy w naszym kraju. Polski rynek pracy ich potrzebuje i będzie potrzebował, a ich pobyt nie wpływa na zwiększenie bezrobocia Polaków. Obecnie coraz większym wyzwaniem dla Polski jest utrzymanie zatrudnienia pracowników z Ukrainy na naszym rynku. Zwłaszcza wobec takich zjawisk jak szersze otwarcie niemieckiego rynku pracy dla obywateli ukraińskich czy wyczerpanie się potencjału migracyjnego na zachodniej Ukrainie.

DZIAŁANIA, JAKIE NALEŻY PODJĄĆ, ABY ZWIĘKSZYĆ ATRAKCYJNOŚĆ POLSKIEGO RYNKU PRACY I JEDNOCZEŚNIE SKUTECZNOŚĆ POLITYKI MIGRACYJNEJ PAŃSTWA

1. Uelastycznienie rynku pracy dla cudzoziemców poprzez **przypisanie pozwolenia na pracę do człowieka a nie do pracodawcy**. Uproszczenie procedur ubiegania się o przedłużenie pozwolenia na pracę dla cudzoziemców, którzy już raz przechodzili weryfikację.

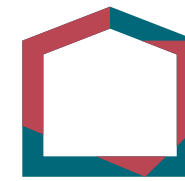
2. **Stworzenie szybkiej ścieżki zatrudniania formalności dla najlepiej wykwalifikowanych cudzoziemców** oraz tych, którzy wykonują najbardziej potrzebne w Polsce zawody – tworzenie i regularna aktualizacja listy takich zawodów.

3. **Podniesienie sprawności administracji wojewódzkiej**, która obecnie ma ogromne zaległości w wydawaniu dokumentów niezbędnych dla cudzoziemców do podjęcia legalnej pracy, nie tylko poprzez wzmocnienie kadrowe, ale również uproszczenie procedur i odmiejszczenie ich załatwiania. Odmiejszczenie odciążałoby najbardziej oblegane urzędy wojewódzkie (zwłaszcza mazowiecki i śląski). Wymagałoby to jednak bardzo sprawnego systemu informatycznego.

4. **Stworzenie efektywnego mechanizmu zbierania danych o cudzoziemcach zatrudnionych w Polsce**. Jest on niezbędny do prowadzenia skutecznej polityki migracyjnej, która będzie reagowała na potrzeby rynku pracy i zmiany zachodzące w innych krajach.

WYZWANIE INTEGRACJI

Polska – która potrzebuje cudzoziemców choćby ze względów na własną sytuację rozwojową i demograficzną – staje się dla obcokrajowców coraz bardziej atrakcyjna, a cudzoziemcy będą z każdym rokiem stanowić rosnącą grupę mieszkańców

naszego kraju. Z tego powodu nie możemy sobie pozwolić na brak nowoczesnej polityki integracyjnej. Dotyczy to również Ukraińców i Białorusinów, którzy pod wieloma względami są do nas kulturowo podobni, wnoszą do społeczeństwa swoje talenty i umiejętności, brak im też jednak pewnych kompetencji – w tym językowych – niezbędnych żeby odnosić w Polsce sukces. Ma to szczególne znaczenie dla tych imigrantów ze wschodu, którzy będą chcieli ustabilizować swój pobyt i zamieszkać w naszym kraju wraz z rodzinami na dłużej. Zaniedbanie polityki integracyjnej wobec niech doprowadzi do groźnych zjawisk społecznych znanych z Europy Zachodniej, czyli do powstania gett etnicznych i problemu drugiego pokolenia.

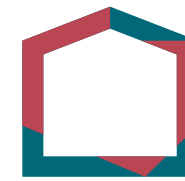
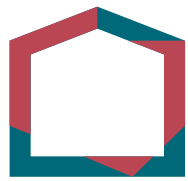
Dodatkowym zagrożeniem jest konflikt dwóch tożsamości narodowych, który zaostrza się między Polską i Ukrainą, odkąd polskie władze ostro stawiają kwestie odpowiedzialności za rzeź wołyńską oraz działalność UPA. Taka sytuacja, umiejętnie podgrzana z zewnątrz np. przez rosyjskie działania w ramach tzw. soft power, może doprowadzić do napięć i agresji między Polakami i imigrantami ukraińskimi. Wyzwanie integracji cudzoziemców będzie narastać wraz z pojawianiem się migrantów spoza naszego kręgu kulturowego (dobrze wykształceni imigranci zarobkowi z Azji oraz studenci np. z Indii lub uchodźcy z Bliskiego Wschodu).

POLITYKA INTEGRACJI

Państwo polskie musi stworzyć przemyślaną politykę integracji cudzoziemców. Myśląc o niej warto rozważyć takie pomysły:

1. **Zbudowanie modelu współpracy w procesie integracji cudzoziemców między organami i instytucjami państwowymi, samorządami i organizacjami pozarządowymi**. Model taki powinien określić na nowo zadania poszczególnych podmiotów, ich odpowiedzialność i źródła finansowania tych zadań. Obecna sytuacja, w której władze państwowe odcięły finansowanie organizacji pozarządowych wyspecjalizowanych w pomocy i integracji cudzoziemców niszczy wypracowane mechanizmy, które są niezbędne żeby sprostać wskazanym wcześniej wyzwaniom.

2. **Przeniesienie z Ministerstwa Spraw Wewnętrznych zadań związanych z polityką migracyjną i integracją cudzoziemców do Ministerstwa Pracy (MRPiP)** co byłoby funkcjonalnym wskazaniem, że polityka w tym obszarze podporządkowana jest teraz przede wszystkim potrzebom rynku pracy a nie tylko kwestiom bezpieczeństwa wewnętrznego. Takie działanie wymagałoby znaczącego wzmocnienia MRPiP w tych obszarach i być może przejęcia przez nie nadzoru nad Urzędem ds. Cudzoziemców.

3. Uwzględnienie w budowanym modelu integracji wymiaru powiatowego

(gminy są zbyt małymi jednostkami) a zwłaszcza Powiatowych Centrów Pomocy Rodzinie (PCPR). W pierwszym kroku, w ramach pilotażu, PCPRy w 5-6 miastach, w których jest obecnie największa liczba imigrantów z Ukrainy, powinny zostać wzmocnione wyspecjalizowaną

kadrą, która rozpoczęłaby prace z rodzinami cudzoziemców ze wschodu.

4. Stworzenie systemu nauki języka polskiego dla cudzoziemców oraz

wprowadzenia tematu migracji oraz odrębności kulturowych do programu nauczania w szkołach.

POLITYKA WOBEK UCHODźCÓW

Zarówno konwencje międzynarodowe, jak i przywiązanie do wartości chrześcijańskich, wymagają od Polski otwarcia na osoby szukające ochrony przed nieszczęściami, jakie spotkały ich we własnych krajach. Wobec niechęci dużej części polskiego społeczeństwa do przyjmowania uchodźców wydaje się, że obecnie najbardziej zasadne mogą być dwa działania:

- uruchomienie korytarzy humanitarnych;
- przesiedlenie (*resettlement*) Syryjczyków z obozów w Turcji powiązane z umożliwieniem im wykonywania w Polsce zawodów pożądaných przez polskie społeczeństwo, np. lekarzy i naukowców.

Działania te będą mogły być wsparte przez inicjatywy podejmowane obecnie przez niektóre samorządy (Gdańsk, Sopot, Warszawa) oraz organizacje pozarządowe.

jako samodzielna instytucja bezpośrednio premierowi. RCSS zlikwidowano ostatecznie w 2006 roku a jego kompetencje przejęła Kancelaria Prezesa Rady Ministrów. Centrum funkcjonowało według modelu eksperckiego (eksperci gromadzili wiedzę i przygotowywali materiały analityczne w poszczególnych dziedzinach) i konkurowało w obszarze wiedzy oraz analizy z resortami i służbami państwowymi.

Według podobnego modelu funkcjonowały inne inicjatywy analityczne państwa (np. Wspólnota Informacyjna Rządu w latach 2002-2005). W latach 2008-2015 funkcję analityczną realizowała KPRM, w ramach której działały różne agendy:

- Zespół Doradców Strategicznych Premiera na czele z ministrem Bonim, realizujący model autorsko-ekspercki;
- Departament Analiz Strategicznych, który stworzył własny model funkcjonowania ważnych obszarów państwa (finanse publiczne) - namiastka laboratorium (miejsce, gdzie specjaliści tworzą wspólny obraz rzeczywistości, który pozwala nie tylko na analizę, ale też symulację zjawisk);
- System Oceny Skutków Regulacji - komórka w KPRM współpracująca z komórkami OSR w innych resortach - model sieciowy oparty na współpracy określonej jednolitymi standardami;
- Kolegium ds. Służb Specjalnych - koordynowało zbierania wiedzy i jej integrację z poszanowaniem autorstwa poszczególnych służb specjalnych. W 2018 roku, podjęta została próba stworzenia w KPRM Centrum Analiz Strategicznych. Póki co wygląda na to, że będzie ono oparte na modelu eksperckim.

listopad 2018

STRATEGIA Centrum analityczne państwa - ThinkTankPolska

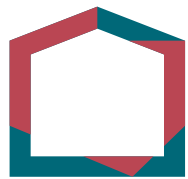
JAK PODCHODZIMO DO TEMATU STRATEGICZNEGO MYŚLENIA O KRAJU W WOLNEJ POLSCE?

Od 1989 roku, kiedy rozpoczęło się budowanie instytucji demokratycznego państwa polskiego, podejmowane były działania na rzecz stworzenia centrum analitycznego państwa. Najbardziej konsekwentnie prowadzone były one w głównym ośrodku władzy wykonawczej RP, czyli w rządzie. Odtworzono Centralny Urząd Planowania na prawach oddzielnego resortu, który w 1997 roku przekształcono w Rządowe Centrum Studiów Strategicznych. W 2001 roku straciło ono status ministerstwa i zostało podporządkowane

CZYM MA BYĆ THINKTANKPOLSKA

Państwo polskie potrzebuje nowoczesnego mechanizmu analitycznego, który pomagałby mu rozumieć siebie i otaczający świat, jak również dostrzegać najważniejsze wyzwania i szanse rozwojowe. **Mechanizm taki powinien umożliwiać korzystanie z wiedzy ludzi i instytucji nie tylko z sektora rządowego, ale również z samorządów, organizacji pozarządowych, ośrodków myśli i mediów.** Nie może więc być oparty na modelu ekspercko-konkurencyjnym - co nie znaczy, że ma być on całkowicie pozbawiony ekspertów, ale to nie oni stanowią o jego istocie. Powinien natomiast wykorzystać potencjał sieci współpracy, szanując autorstwo myśli i mieć zdolność do integracji wiedzy z różnych źródeł. Tak skonstruowany ThinkTankPolska nie jest więc typowym think tankiem, ale raczej instytucją, która wypełnia określone funkcje, a więc:

- jest integratorem wiedzy pozyskanej z sensorów państwa, ale ma też zdolność pozyskiwania jej z sektora pozarządowego i innych źródeł;

- **buduje dynamiczny obraz świata**, ale nie po to, żeby dominować analitycznie nad innymi, ale żeby zadawać mądre pytania, rozumieć odpowiedzi i **umieć je przełożyć na język najważniejszych odbiorców**;
- **organizuje proces refleksji**, a nie konkuruje w tej dziedzinie z innymi.

GDZIE INSTYTUCJONALNIE POWINIEN POWSTAĆ TTP

Najbardziej naturalnym miejscem umocowania tak zbudowanego TTP jest polski rząd, zwłaszcza bezpośrednie zaplecze premiera. Przy precyzyjnym zdefiniowaniu zadań i uprawnień taka instytucja pełniłaby rolę moderatora przepływu wiedzy między agendami rządowymi i byłaby jednocześnie interfejsem wymiany wiedzy między światem pozarządowym i głównymi decydentami. TTP powinien jednak wypełniać szersze funkcje publiczne, a nie tylko rządowe. Mógłby więc być umocowany przy jakichś instytucjach specjalizujących się w tworzeniu i przekazywaniu wiedzy, np. przy uczelniach lub PAN. Takie ułożenie tworzy ograniczenia w dostępie do wiedzy z sensorów agend państwowych. **Najbardziej innowacyjnym umiejscowieniem TTP byłoby ufundowanie go przez różne podmioty**, np. rząd, samorządy (organizacje samorządów) i uczelnie. Taka konstrukcja chroniłaby go przed zawirowaniami politycznymi i jednocześnie wzbogacała o jeszcze jedną funkcję, koordynatora wymiany wiedzy między fundatorami.

PROBLEMY, JAKIE NALEŻY WZIĄĆ POD UWAGĘ, TWORZĄC TTP

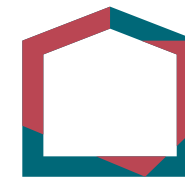
Problem autorytetu, który jest niezbędny, żeby TTP mógł on odgrywać właściwą rolę w sieci współpracy. Jednym ze sposobów budowania autorytetu może być unikanie konkurencji, dbanie o autorstwo myśli oraz wypracowanie i przestrzeganie wysokich standardów współpracy, w tym etycznych.

Problem źródeł finansowania, które powinny być przejrzyste i jak najmniej zależne od bieżącej koniunktury politycznej. Takie warunki spełnia posiadanie stałego kapitału żelaznego.

Problem słabego popytu na analizę w Polsce, zwłaszcza wśród decydentów. Zapotrze-

bowanie takie pojawia się zazwyczaj w sytuacjach kryzysowych, a więc TTP powinien nie tylko budować obraz świata i organizować żmudny proces zbierania wiedzy, ale posiadać również zdolność szybkiego reagowania analitycznego.

Problem wiedzy, a zwłaszcza ogromnej ilości danych, jakie posiada i regularnie zbiera administracja państwowa, która sama nie wie, czym dysponuje. TTP powinien mieć zdolność integrowania i analizy tych danych. Podejmowane są obecnie pierwsze próby takiego działania w ramach tworzonej przez dr. Mikołaja Jasińskiego Zintegrowanej Platformy Analitycznej.

listopad 2018

KONDYCJA PSYCHICZNA POLAKÓW Polska dusza: między lękiem a siłą

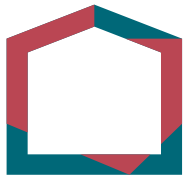
WYBRANE DANE Z MATERIAŁÓW WPROWADZAJĄCYCH DO SPOTKANIA

Zdrowie psychiczne w Polsce ► U niemal co czwartego dorosłego Polaka (6 mln osób w wieku produkcyjnym) można rozpoznać przynajmniej jedno zaburzenie w ciągu życia. Do najczęstszych należały zaburzenia związane z używaniem substancji odurzających (alkohol, narkotyki), zaburzenia nerwicowe (przede wszystkim fobie) oraz zaburzenia nastroju (depresja, dystymia, mania). 20–30% populacji uskarża się na problemy takie jak stany obniżenia nastroju i aktywności, swoiste objawy unikania, przewlekły lęk, drażliwość (niewystarczające do postawienia diagnozy, ale obniżające jakość życia). Do województw o najwyższym rozpowszechnieniu zaburzeń psychicznych zaliczyć można: łódzkie, świętokrzyskie w środkowej Polsce, lubelskie w środkowo-wschodniej części kraju oraz lubuskie i dolnośląskie na zachodzie kraju. Najniższe rozpowszechnienie zaburzeń stwierdzono w województwach podkarpackim i zachodniopomorskim. **[INFOGRAFIKA XI]**

Duży stres Polaków w pracy ► Jedną z najważniejszych przyczyn zaburzeń psychicznych jest stres zawodowy. Ponad trzy czwarte Polaków doświadcza stresu w pracy co najmniej raz w miesiącu, a niemal jedna piąta – codziennie. Jesteśmy w pracy bardziej zestresowani od Włochów, Brytyjczyków, Niemców, Francuzów,

Szwajcarów, Holendrów i Hiszpanów. Wg danych ZUS, w ciągu sześciu lat liczba wolnych dni w pracy, które wzięli Polacy z powodu zaburzeń psychicznych, wzrosła o ponad 70%. Mimo spadającego bezrobocia, odczuwamy też nieustannie niepewność na rynku pracy. **[INFOGRAFIKA XI]**

Próby samobójcze w Polsce ► Na przestrzeni lat 2013–2017 znacząco wzrosła liczba Polaków, którzy targnęli się na swoje życie. Choć w dużej części przypadków przyczyny samobójstwa pozostają nieustalone, to wśród ustalonych przyczyn zdecydowanie dominują: choroba psychiczna lub zaburzenie psychiczne, nieporozumienia rodzinne lub przemoc w rodzinie oraz zawód miłosny (dwie ostatnie przyczyny także wskazują na brak odporności psychicznej). Próby samobójcze znacznie częściej podejmują mężczyźni, ale w ciągu ostatnich lat wzrost odsetek kobiet, które zdecydowały się na taki czyn. Co prawda spadła w tym samym czasie liczba samobójstw zakończonych zgonem, jednak nieskuteczność części podjętych prób nie przystania istotnego problemu. Najczęściej na próbę samobójczą decydują się osoby między 25 a 34 rokiem życia (to ponad 22% wszystkich przypadków). Także wśród osób w tym wieku znacząco wzrosła

liczba prób samobójczych – w ostatnich pięciu latach o ponad 60% – jednak największy wzrost odnotowano wśród dorastającej młodzieży. **[INFOGRAFIKA XIII]**

Ochrona zdrowia psychicznego w Polsce – zasoby i nakłady ▶ Nakłady na ochronę zdrowia psychicznego w naszym kraju są niższe w stosunku do średniej dla krajów o wyższym średnim poziomie dochodu narodowego

WNIOSKI I REKOMENDACJE

Cele polityk państwowych: jakość życia obywateli i dobrostan społeczny. Jedną z najważniejszych obecnie kwestią jest włączenia problematyki zdrowia psychicznego do głównego nurtu debaty publicznej w Polsce – tak jak udało się to zrobić ze sprawą jakością powietrza. Na poziomie państwowym może to objawiać się w zmianie orientacji z twardych wskaźników rozwojowych – jak wzrost PKB czy inwestycji – na takie cele, jak jakość życia obywateli. Nie chodzi o rezygnowanie z rozwoju, ale jego zorientowanie na podniesienie dobrostanu społecznego. Kondycja psychiczna obywateli powinna stać się ważnym przedmiotem troski państwa, a nie tylko indywidualnym problemem Polaków.

Pomoc psychologiczna dla dzieci i młodzieży. Szczególnie ważną sprawą obecnie jest zapewnienie pomocy psychologicznej dzieciom i młodzieży. Temat ten jest właściwie zmarginalizowany w istniejących programach państwowych – w tym w Narodowym Programie Ochrony Zdrowia Psychicznego.

(4,27% wszystkich wydatków na zdrowie) i wynoszą zaledwie około 3,5%. Wskaźnik liczby psychiatrów i pielęgniarek psychiatrycznych na 100 tys. mieszkańców Polski wynosi 6 psychiatrów i 18,6 pielęgniarek, podczas gdy średnia w regionie europejskim wynosi 9,4 psychiatrów i 25,6 pielęgniarek. Brakuje też pielęgniarek, terapeutów środowiskowych, rehabilitantów, specjalistów i instruktorów. **[INFOGRAFIKA XIII]**

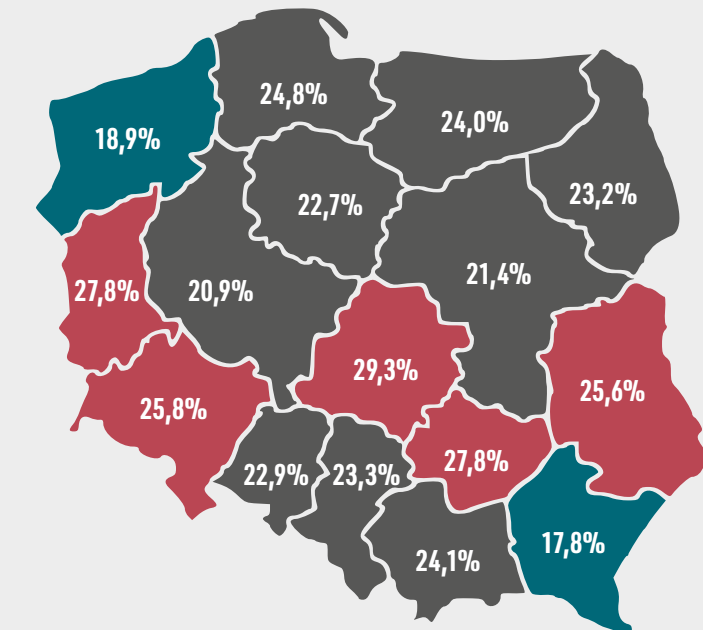
Jednocześnie istnieje już wiele instytucji, które odcinkowo zajmują się wspieraniem psychologicznym młodych obywateli. Potrzebna jest jednak lepsza koordynacja działań instytucji, lepsza edukacja i większa liczba specjalistów. Wartościowym modelem są pierwsze środowiskowe centra zdrowia psychicznego dla dzieci i młodzieży, jedno z nich działa m.in. na Bielanach. Do skutecznej pomocy dzieciom i młodzieży potrzeba synergii wysiłków organizacji pozarządowych, samorządów, instytucji państwowych i akademii.

Leczenie środowiskowe zamiast szpitalnego. W leczeniu zaburzeń psychicznych potrzebne jest zdecydowane wzmocnienie leczenia środowiskowego, kosztem stacjonarnego pobytu w szpitalu. Historia leczenia środowiskowego w Polsce – hospitalizacją domową, wykorzystywaniem więzi rodzinnych i społecznych itp. – ma długą tradycję i warto z niej czerpać. Izolacja w szpitalach nie sprzyja społecznej integracji chorych,

x Rozpowszechnienie zaburzeń psychicznych kiedykolwiek w życiu

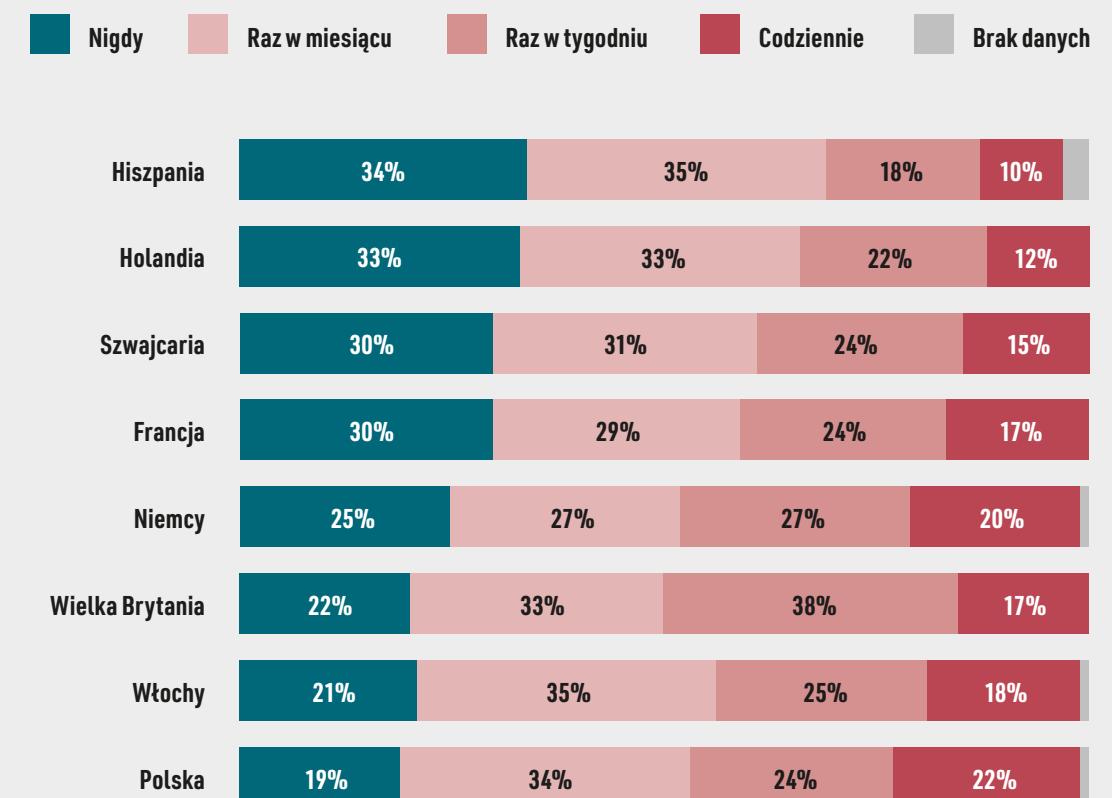
Odsetek populacji w wieku 18–64

Źródło: EZOP

xi Jak często mieszkańcy poszczególnych krajów przeżywają stres w pracy?

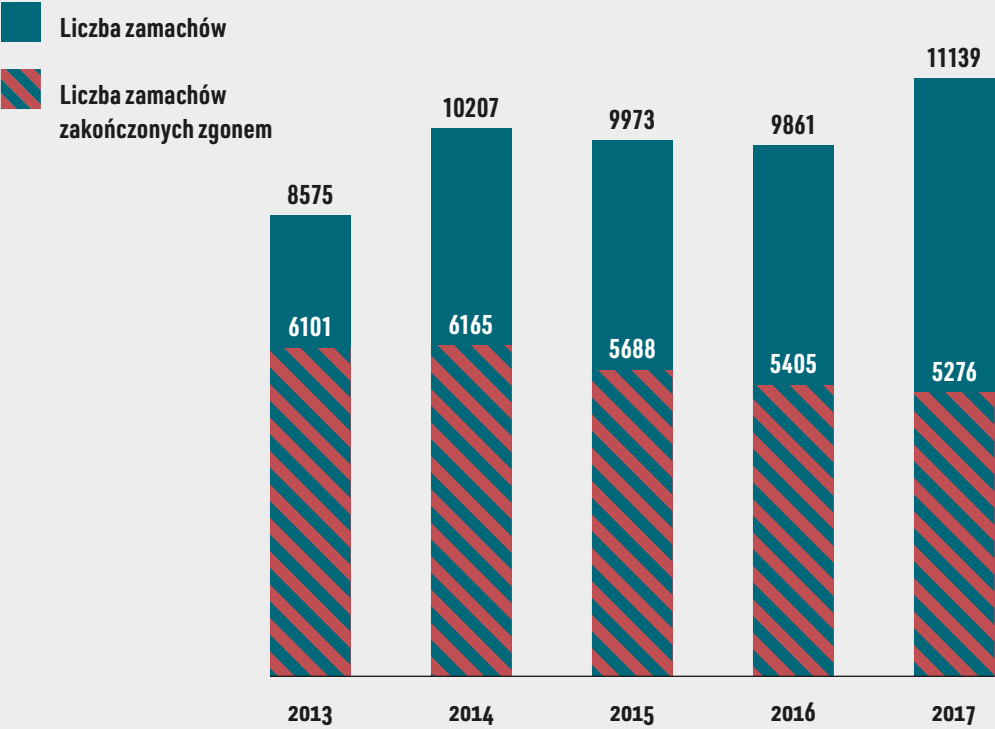
Źródło: ADP Poland

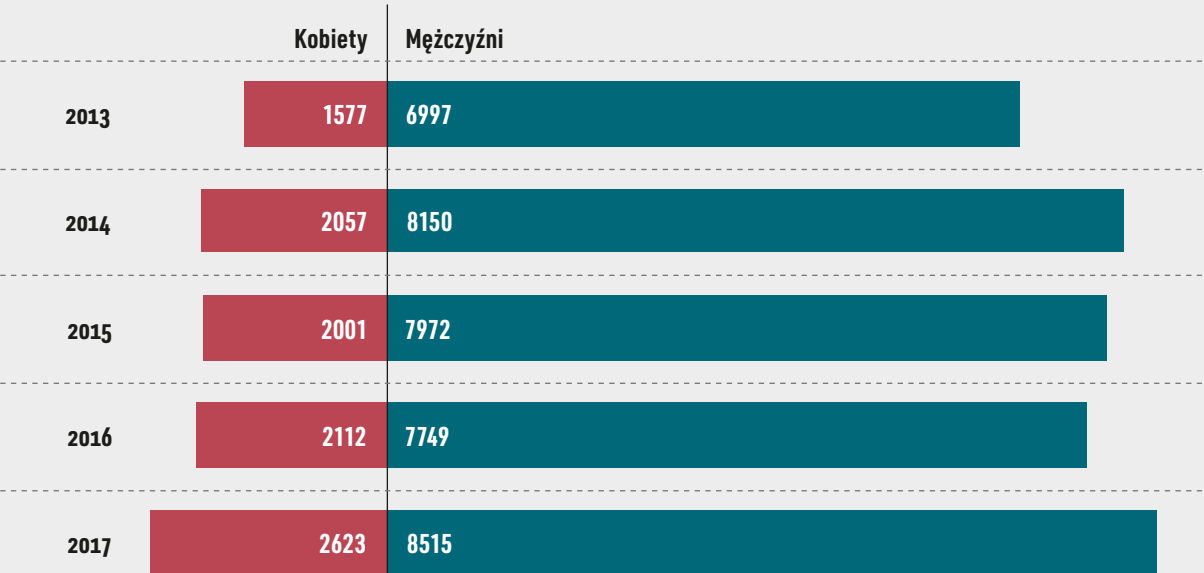
xii Liczba zamachów samobójczych

Źródło: Policja

Liczba zamachów samobójczych zakończonych zgonem w ogólnej liczbie zamachów samobójczych

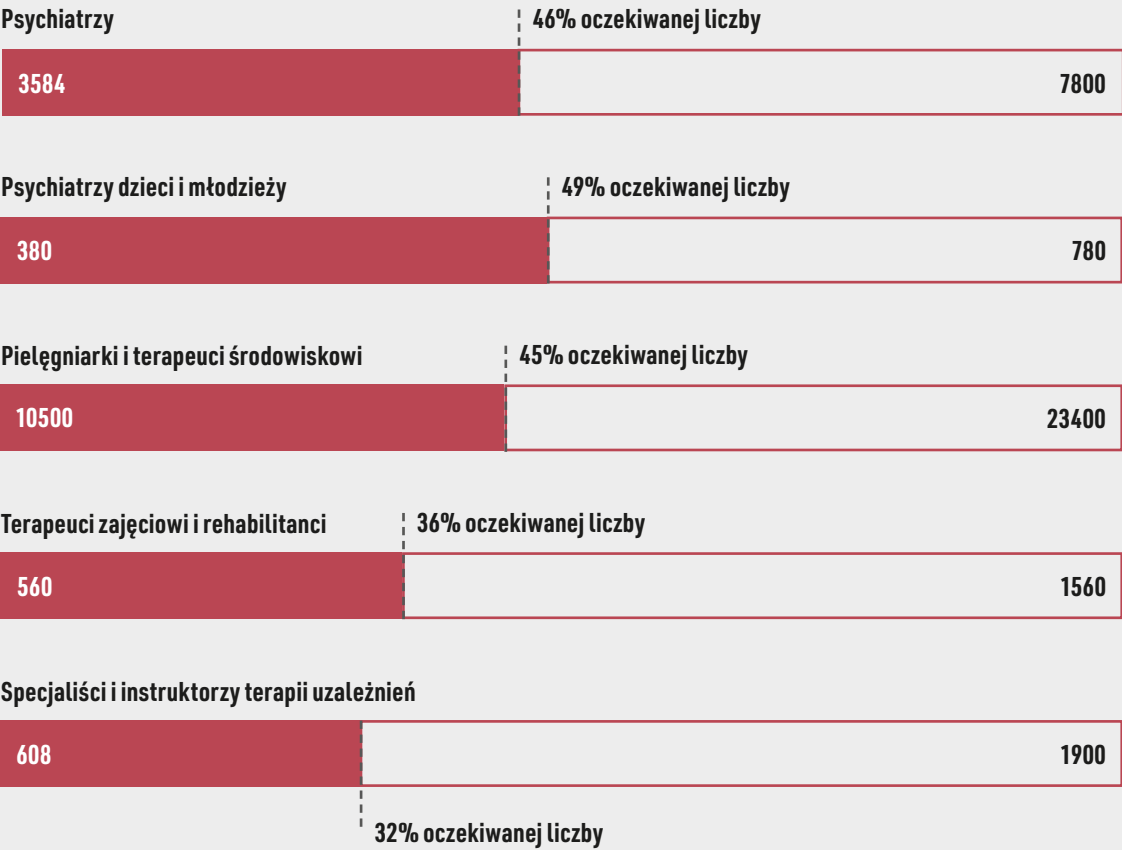
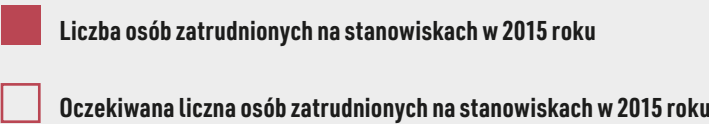

Rozkład zamachów samobójczych wg płci

xiii Oczekiwana liczba lekarzy wwybranych zawodach istotnych dla psychiatrycznej opieki zdrowotnej

Źródło: NIK

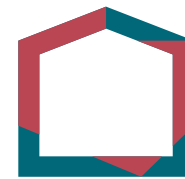

a także dużo kosztuje. Wspierać należy nie tylko osoby zaburzone, ale również ich najbliższych.

Więcej specjalistów i pieniędzy. Konieczne jest systemowe kształcenie większej liczby lekarzy i pielęgniarek psychiatrycznych oraz stworzenie systemu motywacji, tak żeby studenci chętniej wybierali ten kierunek. Wiąże się to ze zwiększeniem nakładów na psychiatrię w Polsce.

Kampanie społeczne. Ważnym działaniem powinny być też wielowątkowe kampanie społeczne, w które zaangażowaliby się celebryci (aktorzy, youtuberzy, itd.). Ich celem byłoby przeciwdziałanie stygmatyzacji oraz poszerzenie wiedzy o problemach psychicznych. Kampanie powinny być powiązane z inicjatywami skierowanymi do uczniów w szkołach oraz do rodziców, aby zwiększyć ich kompetencje w zakresie zdrowia psychicznego.

NOTATKI

[illegible]

NOTATKI

This image shows a full page of a handwriting practice worksheet. It consists of multiple sets of three horizontal dashed lines spaced evenly down the page, providing a guide for letter height and placement. The background is plain white, and there are no other markings or text present.

